Akis'in TİP'e cevabı

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

Sayı : 11
25 Aralık 1967 FİATI : 125 Kuruş

TÜRKİYE'DE AMERİKAN TİPİ GANGSTER SENDİKACILAR

Bu sayıda bir sendikacının ifşaatını yayınlıyoruz,

(BASIN A - 20042)

akisden

Size

GELECEK hafta AKİS'in son sayısını çıkartıyoruz ve 1968'ten itibaren bu derginin yayınına son veriyoruz.

Bu haberi bildirirken içimde hissî bir ezikliğin bulunduğunu tahmin etmek zor değildir. Basta Metin Toker, benim ve arkadaşlarımızdan bir çoğunun ilk çocuğunun: AKİS'tir. AKİS, çocuklarımızın hepsinden evvel doğdu, bizim elimizde büyüdü. Gençliğimizin uzun yılların o aldı, bize çok meşakkat taddırdı, fakat verdiği şeref, iftihar vesilesi, mutluluk bunların hepsinden üstün oldu. AKİS ile Türkiye'de ciddi aktüalite dergisi çeşidinin temelini attık, 100 bin tirajın üstüne çıkan ilk Türk dergisi olduk, bir derginin memleket siyasî hayatında yerini gösterdik ve kamuoyu üzerindeki tesirini belli ettik.

Bugün AKİS'in yayınına son vermemizdeki sebep ne ilgisizlik, ne satışsızlıktır. AKİS'in son aylardaki tiraj ortalaması 23 bindir. Ancak bu ve buna eklenebilen reklâm portföyü AKİS'i arzuladığımız bir dergi olarak çıkarabilmemize yeterli değildir.

İçinde yaşadığımız devrin bir özelliği, basının bir büyük endüstri haline gelmiş olmasıdır. Bir derginin tek başına bir müessese olarak yaşayabildiği günler geride kalmıştır. Düşünmek lâzımdır ki Collier'e kapandığı zaman tirajı üçbuçuk milyondu. Fakat reklâm kifayetsizliği, satışı tesirsiz kılmaktadır. AKİS'in bugünkü halinde aylık masrafı 100 bin liranın üstündedir. Halbuki AKİS yeni hamlelere ihtiyaç gösteriyordu.

Türkiye'de dergiler artık ancak ofset baskıyla yaşayabilecekler, gelişebileceklerdir. Bir ofset rotatif tesisi ise en az 2 milyon liralık sermayeyi gerektirmektedir. AKİS'in yayınını tatil ederken böyle bir dergiyi çıkarabilmenin maddî şartlarını hazırlama yolunda çalışmalara başlanmış bulunulmaktadır.

AKİS'in gelecek son sayısında "AKİS'in Hikâyesi "ni bulacaksınız. Bu hikâye daima, Türk Basınının en ilgi çekici sayfalarım teşkil edecektir.

Saygılarımla

İ Ç İ N D E K İ L E R

1968 BÜTÇESİ MECLİS'TE

MALİYE BAKANI BİLGEHAN
Borç bini aşınca...

Maliye Bakanı Bilgehan, monoton bir sesle, bitmiye-

bütçesinin Komisyon görüşmelerine meşrubat yetiştirmeye çalışıp görevli Hayrettin Ölçen:

"— İşler iyi Günde 300-400 çay, kahve gidiyor. Ayran ve limonata da çabası!" dedi. '

Parlamenterler, orucun mahmurluğuyla Bilgehan'ın sesinin verdiği uykuyu çay ve kahve ile dağıtmağa çalışıyorlardı.

TİP İstanbul milletvekili Prof. Sadun Aren'in önünde, kâğıt parçalarından imâl edilmiş, emperyalist güçlere ateş saçan bir uçak filosu tamamlanmıştı. Aren, ayrıca, dalgalar arasında batmak üzere bir gemi resmi çizmiş,- kaptan köşküne de Modigliani'nin potrelerini hatırlatan uzun boyunlu, uzun yüzlü bir Bilgehân oturtmuştu. Kaptan, herşeye rağmen gemiyi terketmiyordu.

CHP'li Orhan Kabibay, suları yararak ilerliyen bir kruvazörün son rötuşlarını yapıyor, Ruhi Soyer, sık sık göğsüne düşen başını ancak ellerinin yardımıyl'a dik tutabiliyordu. Dışarıda, Komisyon odasına açılan holde, CHP Ankara milletvekillerinden biri, kauçuk minderli kanapelerden birine boylu boyunca serilmiş, melodik bir uykuya dalmıştı.

Biten hafta, Bütçenin tümü üzerindeki görüşmeler böyle geçti: Bol bol şekerleme, kâğıttan kayıklar, uçaklar, tükenmez kalemlerle çizilen ve yeni yeni istidatl'arı ortaya koyan resimler.

Maliye Bakanı Cihat Bilgehan bu toplantılardan sonradır ki bir kahkaha patlattı ve:

"- Çok seviyeli oldu görüşmeler" dedi.

Formalite tamam

Görüşmelerin tuzu-biberi, Ferit Melen ile Ethem Kılıçoğlu idi. Melen, kendini seçim meydanında nutuk atıyor sanıp, sık sık "Sevgili hemşerilerim!" diyerek, hitabet sanatından ince Örnekler verdi. Kılıçoğlu ise, oldukça uzun bir konuşmayla. Komisyon üyelerini, çözümü imkânsız, çok dereceli bir siyasî bilmece ile karşıkarşıya bıraktı.

"— Kredi tevziinde adaletsizlik var mı? Vicdanıma soruyor ve evet diyorum" dedikten sonra, görüşmelerin incisini savurdu:

"— Ama, marabalara verilecek değil ya! Krediyi, sokaktan çevrilen adama veremeyiz! Böyle olunca da, kredilerden faydalananlar, haliyle varlıklılar oluyor. Sonra, tefeci diyorsunuz. Bunların tefeci olduklarına mahkeme kararı lâzımdır."

Kılıçoğlu, Bütçenin tümü üzerinde konuşanların sonuncusuydu. Komisyon Başkanı İsmet Sezgin birleşimi tatil ettikten sonra bir milletvekili, görüşmeleri şöyle özetledi:

1968 BÜTÇESİ, BÜTÇE KARMA KOMİSYONUNDA
Delik büyük, yama ise pek küçük...

"_ Formalite gereği bir bütçe getiren İktidar île formalite gereği tenkit eder gibi görünen bir Muhalefet.."

Bu yılki bütçe görüşmelerinin başlangıcı göstermiştir ki, açılan "düzen" tartışması, zihinleri en çok meşgul eden konudur ve her mesele bu açıdan eleştirilmektedir. Bütçenin tümü üzerindeki görüşmeler de böyle oldu. CHP ve TİP'liler, Bütçeyi, statükoyu koruyan bir belge olarak kabul ediyor ve bu belgenin ardındaki statükoyu eleştiriyorlar, tenkitlerinin ağırlığını bu tarafa yöneltiyorlardı. Tabii, İktidar sözcüleri de aynı yolu benimseyince, Bütçenin denkliğinden ve teknik özelliklerinden çok, düzenin değiştirilip değiştirilmemesi konuşuldu. AP'lilerin söylediği, düzenin iyi bir düzen olduğu, mutlaka korunacağı idi. Tabii, Bütçe de iyiydi, denk olmasa bile, fazla açık da değildi!

"— Bu bütçe ciddi bir bütçe mi?" sorusuna Sadun Aren, büyük bir ciddiyetle şu karşılığı verdi:

"— Evet, ciddi bir bütçe. Yalnız, 1968 Programı ile 1968 Bütçesindeki gelir tahminleri farklı. Bütçede açık, 500 milyon gösterilmiş. 1968 Programındaki gelir tahminlerine göre hesaplarsak, bu açığın 1 milyar 110 milyon lira olması gerekir. Halbuki böyle bir fark olmamalıydı. Geçen sollarda, plânı hazırlıyan hükümet ile bütçeyi hazırlıyan hükümet değişik olabiliyordu. Bu defaki ise, AP'nin, hem Plânı, hem Bütçeyi hazırlıyan ilk Hükümeti!"

Aslında, Aren'in işaret ettiği durum oldukça eğlencelidir. Herhalde Aren, "bütçe ciddidir" dedikten sonra bu duruma değinmekle, bir "profesör esprisi" yapmış olmalıdır. Aynı Hükümetin, çok kısa aralarla hazırladığı iki vesikada ayrı tahmin oranlan kullanmasının sebebini anlamak kolay değildir.

Bu farkın gerekçesini, Maliye Bakanı Bilgehan:

"— Aradaki farkı, bazı vergi kanunlarında yapacağımız değişikliklerden elde edeceğimiz gelir artışı. ile karşılayacağız. Değişiklik yapılacak vergi kanunlarını, Motorlu Taşıt Vasıtaları; Gelir, Gider ve Veraset vergileri kanunları teşkil etmektedir" sözleriyle açıkladı.

Bütçenin aksayan tek noktası, pembe gözlüklerle hesaplanmış gelir tahminlerinden ibaret değildir. Hizmetlerin dağılımı da ilgi çekicidir. Bütçenin hacmi geçen yıla göre yüzde 13 oranında bir artış göstermiştir. Sektörlerdeki artışın da bu oranda olması gerekirken, emniyet hizmetleri için harcamalar yünle 24 oranında artmış; buna karşılık, sağlık hizmetleri ile ilgili harcamalardaki artış yüzde 11 civarında kalmıştır. Eğitim sektöründeki artış yüzde 17 olduğu halde Jandarma harcamalarında öngörülen artış yüzde 20'-dir. Bu rakamlara bakıldığında akla gelen soru şu olmaktadır: "Bu gidiş, jandarma devletine doğru mu?"

Bilgehan:

"— Bekçi paralarıyla jandarma için gerekli teçhizat, bu artışların sebebi" dedi.

GÜNERİ CİVAOĞLU

TİP AKİS'in kendi hakkındaki görüşünden memnun kalmamış.

Çok kimse, başkasının kendi hakkındaki görüşünden memnun kalmaz. Hele biri, kendini bir türlü göstermeye çalışıyor da, öteki onun o türlü olmadığını söylüyorsa memnuniyetsizlik sebebi bütün bütün belirli hal alır.

Memnun kalmayan TİP, kendi görüşünü AKİS'e bildirdi. Biz de onu, hiç kılakuliye kaçmadan, en iyi şekilde, geçen sayımızda yayınladık. Fakat TİP gibi bir parti, bu cevabını niçin, sevimsiz "mahkeme yoluyla tekzip" şeklinde göndermiştir, anlayamadık. Cevap doğrudan doğruya yollansaydı, biz onu gene, aynı tarzda koyardık.

Bu, bir basit gazetecilik icabıdır. Öylesini tercih etmişler. Öyle olsun.

Şimdi, biz konuşalım.

ÖNCE, TİP ile TİP'li ve TİP'ci yazarların bir inceliği cevapta kendini belli ediyor. Bunlar, yazılarında, bir "küçük olay"ı atlatıveriyorlar! Her halde, kazaen. Sonra, tefsirlerini o, "küçük olay"ı atlanıvermiş büyük olay konusunda yapıyorlar.

Taze bir misal vereyim. Hani Vietnam'da, Amerikalılarla yaş ortalaması 17 olan Vietcong'lular arasında tüyler ürpertici bir savaş oldu. Çocuklar, ellerinde silâhları, günlerle dayandılar, inanılmaz bir cesaretle, delice öldüler. Bunun Türkiye'de edebiyatı yapıldı, acıklı yazılar yazıldı. Nasıl yazılmasın? Vietnam faciasının korkunç bir safhasıydı bu.

TİP'li ve TİP'ci yazarlara baktım. Hepsi, kalemlerinden kan damlayarak, edebi hünerler göstererek Amerikalıları insanlıkdışı davranışlarından dolayı yeriyorlardı. Tabii yereceklerdi. Amerika bunu tamamile haketmişti. Ama, bu yazarlara olayı bildiren haberlerde, bir "küçük nokta" daha vardı. Çocukları, ellerine silâh tutuşturarak ölüme sevkedenler her birine ezeli [illegible] yapmışlardı. Direnmeleri kırılmasın, [illegible] artsın, delice davranışlar, spektaküler bir dram yaratsınlar diye. Bir droga. Hareketlerinin temelinde vatan, havalilerinin baharında yurtları için ölümü göze almaktan çok fazla, kendilerini kullananların onlara yaptığı şırıngalarıydı.

Buna ait tek kelimeyi ben, TİP'li ve TİP'ci kalemlerin yazılarında görmedim.

Her halde, bu "basit teferruat" kazaen unutuldu mu, edebiyat daha rahat yapılabiliyor.

TİP AKİS'e verdiği cevapta böyle bir kaç unutkanlığa düşmüş.

Ben Sayın Behice Boran'dan banda alınacak bir konuşma istediğim zaman, TİP hakkında başka bir yazı düşünmüyordık. Sadece o konuşmayı aynen yayınlayacaktık. Sayın Behice Boran benim arzumu tamamen anladıktan sonra prensip mutabakatını bildirdi. Fakat Genel Merkeze sorması gerektiğini ekledi.

Sordu. "Hayır" dediler. Eğer bu da, bir "katı disiplin"in delili değilse, acaba nedir?

Bizim, bu tarz mülâkatlar için şartlarımız gayet basittir. Peşin sorular, peşin cevaplar yoktur. Kimse kimseye nutuk da atmaz. Sayın Behice Boran'a dedim ki:

— Lâf lâfı açar tarzda görüşeceğiz ve benim sorularımın hiç biri üç cümleyi bulmayacak, sizinkiler de on cümleyi geçmeyecek. Ben bandı size vereceğim, görüşmeleri siz kâğıt üzerine naklедeceksiniz. Sonra bu metni, gene sizin elinizdeki band ile karşılaştıracağız ve aynen yayınlayacağız. Söylenenlerde ancak, meselâ Meclis zabıtlarında yaptığınız değiştirme kadar değişiklik hakkınız vardır. Kabul mü?".

Sayın Boran, izin alması şartıyla "Evet" dedi.

TİP'in cevabında bandın sayın Boran'da kalacağı, metni onun kâğıda geçireceği "teferruat"ı nasılsa unutulmuştu.

Ve nasılsa "Toker'in teklifi Behice Boran'ı düşündürmüş, evvemiste AKİS'in Boran'a ve TİP'e karşı tutumunu da hatırlayınca bu konuşmanın art niyet taşımayacak, dürüst bir gazetecilik davranışı olacağından Boran'ı şüpheye düşürmüştür" yalanı eklenmişti.

"Yalan" diyorum, zira biz sayın Boran ve sayın eşiyle hemen bütün bir gece, kendi evlerinde tatlı tatlı, medeni insanlar gibi konuştuk. Birbirimizi pek güzel anladık. Sayın Boran da hiç, bu cesit, yakışıksız bir şüphe ifade etmedi.

Ama, bu "yalan" üzerinde benim durmuma yer yok. Çünkü onun tekzibi sayın Hatko ailesine düşer. Yok, sayın "Behicânım" kendisine böyle hitap etmemi istemişti gerçekten böyle bir şüpheye düşmüşse, gerçekten ayıp etmiş.

BİZ sayın Boran ile 6 kasım pazartesi günü evinde, banda alınacak konuşmayı yapmak, 9 kasım perşembe günü de gene evinde buluşup yayınlanacak metin üzerinde mutabık kalmak üzere anlaşmıştık. Genel Merkezin "katı disiplin"i buna imkân bırakmayınca bu parti hakkında bir kapak yazısı hazırlamak kararını aldık ve çeşitli arkadaşlara görevler verildi. TİP'e sunduğumuz soruların cevaplarının aynen, bir mülâkat gibi yayınlanacağını AKİS adına hiç kimse, hiç kimseye söylememiştir. AKİS'in 13 yıllık yayın hayatında böyle yaptığı tek bir sayı yoktur. AKİS'in kapak yazıları titizlikle hazırlanır, dünya kadar malzeme sağlanır, bunlar kullanılarak yazı yazılır, bu yazı çeşitli kademelerde okunup rötuşları yapılır, ancak en sonda, gerekli hacmini bulur.

Anlaşılıyor ki TİP'in cevabını hazırlayanların "Derginin bu soru ve cevapları olduğu gibi yayınlaması bir gazetecilik ahlâkı gereği iken..." demeleri ya kendilerinin "gazetecilik ahlâkı" hakkında bir fikir sahibi olmadıklarının, ya da bu konuda fikir sahibi kişiler ahlâkdışı ahlâktan farklı [illegible] bulunmadıklarının delilidir. İkinci şık doğru ise, bir iddialı siyasi partide bu tarz kimselerin yetki sahibi olmaları bir hazin tecellidir.

BU MADDİ yutturmaca gayretlerini bir tek maksatla belirtiyorum. Böyle davranışlar artık, herkes seziyor ki, TİP'in, TİP'li ve TİP'ci kalemlerin yıllardır, bilhassa genç dimağları yıkama, fanatik yaratma kampanyalarında sık uyguladıkları bir metottur. Ama bu metod, en sonda dönüp atanı vuran bumerang metodudur ve TİP'in bilhassa düşünen kafalar nezdinde son zamanlarda çok ağır kayıplara uğraması hiç bir yutturmacanın bilgi ve bilinç karşı-

CEVABIMIZ

sında devamlı dayanamayacağım unutmalarının sonucudur.

Şimdi, bu tesbiteri yaptıktan sonra, meselenin esasına geçelim.

TİP'İN cevabının temeli şu cümlede toplanıyor: TIP Komünist Parti değildir!

Var olun, iyi ki söylediniz! TİP, elbette Komünist Parti değildir. TİP, adıyla sanıyla Türkiye İşçi Partisidir. Komünist parti olmak bir şeydir, bir partinin komünist olması, komünist temayülde olması, komünizm paralelinde olması başka başka şeylerdir.

Arkadaşlar dapgalak sağcıların dergisiyle konuşmuyorsunuz.Lütfen, adi yutturmacalardan vazgeciniz ki, doğru dürüst görüşelim. AKİS okuyucusu, böyle teşebbüslere güler. AKİS okuyucusu o seviyededir. "Komünist diye, komünist partiliye derler" demagojisi Türkiye'de çoktan iflas etmiştir.

Mesele şudur: TİP komünist midir, değil midir?

Ne bileyim, ben? AKİS, TİP'in komünist, komünist temayülld, komünizm paralelinde olduğunu asla iddia etmemiştir.

TİP bunların hiç biri değil midir? Onu da ileri sürmemiştir- Nasıl sürebilir ki, TİP Türkiye'de hangi "nihaî düzen"İ kurmayı Amaç edindiğini saklamaktadır. Bugünkü TİP'in programının öngördüğü düzen "mutavassıt duzen"dir. Arafattır. TİP Türkiye'de şu düzeni arzuladığını bildirmemektedir ve bir ihtimalde bunda haklıdır. Zira kanunlar, eğer bu düzen komünist düzense, onu açıklamayı yasaklamaktadır. TİP bir "yeraltı partisi" olmadığına göre, şüphesiz, kanunların yasakladığını söyleyemeyecektir. TİP hiç bir tartışmaya yer bırakmayacak şekilde demektedir ki: "Biz Türkiye'de bir düzen kuracağız ki, bunun ne olduğunu bize şimdiden sormayınız. Biz evvelâ, kapitalist olmayan kalkınma düzeni adını verdiğimiz bir yol tutacağız. Tabii, iktidarı ele geçirirsek. Onu tamamladığımızda, aklımızdaki düzene geçeceğiz.

Lütfen, bunun ne olacağı hakkında AKİS muhabirinin TİP. Genel Başkanı M. Ali Aybar'a sordu gu soruya eski surat şampiyonunun verdiği cevabı dikkatli okuyunuz.

"— Söylenemez ki.. Şimdiden belirlenemez ki.. Bu,bilimsel olarak mümkün değildir."

O halde, TİP'in nihaî hedefi hakkında konuşmak için, nasıl bir Arafat'ı 'düşündüğü üzerinde durmak lazmıdır.Bakınız, o husus partinin programında ifadesini bulmaktadır.

PARTİNİN programında, her halde TİP adına konuştuğu **TİP'çe bile** reddedilmeyecek TİP milletvekili Çetin Altan'ın "Sosyalistin el kitabı" adını taşıyan, fakat aslında **"1967** bolşeviğinin el kitabı" **adını** taşıması gereken kitapçığında belirten "gerçek

METİN TOKER

sosyalizme geçiş" safhası öyle özellikler taşımaktadır ki, bir memleket o duruma düştü mü, artık dönüşüm ancak komünist düzene dönüşüm olabilir.,

AKİS demişti ki: "Zaten hem TİP'in programında hem de Altan tarafından yazılımş bu el kitabında Geçiş Dönemi içinde uygulanacağı bildirilen tedbirler hiç bir demokratik ülkede uygulanmaımştır. Bunlara benzer uygulanmaların yapıldığı tek yer,ihtilal sonrası Sovyetler Birliği'nin NEP diye bilinen devresidir."

NEP Yeni Ekonomi Siyaseti mânasına gelmektedir ve bu devrede Rusya'da toprak mülkiyetine hak tanınmıştır, ticaretin bir kısmı özel sektör eline 'bırakılmıştır,

fabrikalar değişik statü altında çalışmıştır. Bunlar, klasik marksizmle taban tabana zıt, fakat pratik zekâlı Lenin tarafından, komünizme dönüşümünü gerçekleştircbilmek için Rusya'nın uygulaması gerektiği bildirilen geçici tedbirlerdir. Yani NEP, komünist Rusya'nın "Geçiş dönemi"dir.

1924'de, Rusya'daki Komünist Partinin 13. Kongresinde Kamenef açıklamıştır ki memleketteki iç ticaretin fiilen yüzde 64'ü, perakende ticaretin ise yüzde 80'i özel ellerdedir.Topraklara gelince, Bolşevik idare bütün Çarlık ve Kerenski devirlerinde toprakların küçük çiftçilere verileceğini bil**dirmiş İhtilâlde köylü bunu fii**len gerçekleştirilmiş,Nep devrinde Komünist Parti buna göz yummüş, ancak sonradır ki aynı parti **son derece ağır mükellefiyet ve** vergilerle düzene gem vurmuş, bu yetmeyince de küçük arazi sahipleri yani basit köylüler "kulak" -tur Siye devletin şahsi takibatına maruz bırakılmışlar, mülkiyet hakkında titizlik gösterenler Sibir**ya yolunu tutmuşlardır.**

NEP atların önüne koşulan arabadır. Yeni komünistler şüphesiz, 'Geçiş dönemleri'ni baştan söyleyecekler, arabayı atların önüne koşacaklar ve istikbali açık **bırakacaklardır. Kırk paralık si**yasi nosyonu olan herkes rahatlıkla görmekten ki Türkiye'nin mevcut şartları içinde TİP, komünist midir, değil midir, bunun tartışması bir kenara, komünist toplum düzenine batılı demokratik toplum düzenine nazaran çok daha fazla açık bir partidir.

İŞTE, AKİS'in TİP hakkındaki **görüşü TİP'in bir cevabı varsa, bu sayfalar ona açıktır. Ama cevap verirken Tip her halde,** AKİS'i bir dangalak sağcı gru**pun değil, sola açık ve uyanık ekibin idaresinde olduğunu hatırlayacaktır.**

TİP'in cevabında şöyle bir kısım da vardır: "Bu fiil ve hareket lerinizle ilgili şikayet ve dava hak-

larımız mahfuz olmak üzere..".

AKİS, sütunlarını TİP'in tartışma hakkına açık tutarken bu palavra hakkında da der ki': "O halde, hodri meydan, yoldaşlar!"

Şimdi seçim, TİP'indir.

SENDİKALAR

Bir sendikacı sendikacıları anlatıyor

Ani olarak **çalışan buldozer, grevci işçilerin, üzerine ilerledi. Bul**dozerin bıçağı, **toplu halde duran** işçileri biçecek yüksekliğe ayarlanmıştı. Durumu birden kavrayamayan işçiler, işin **şakaya** gelir **yanı** olmadığını anlar anlamaz, can havliyle kaçışmağa başladılar. **Ortada** sadece, grevi düzenliyen sendikanın başkanı ile bu sendikanın bağlı

AKDOĞANIN KULLANDIĞI MAKAM OTOMOBİLİ
Buldozerden Chevrolet'ye...

bulunduğu federasyonun başkanı kalmıştı.' Dozer, tam gazla, bu ilci **kişinin** üzerine yürüdü. Dozerin esmer, sert suratlı sürücüsüyle iki sendikacı, artık, gözgözeydiler. Sürücü, birden frene bastı **ve** kocaman bıçağı iki sendikacıyı biçmek **üzere** olan buldozer; zınk diye **durdu.**

Sürücü, sendikacıları-, dişlerini gıcırdatarak bir süre daha süzdü, **sonra** dozeri geri geri uzaklaştırdı.

O sırada, sendikacılar arasında **şöyle bir konuşma geçti:**

"— Bu dozerdi, gözü kara bir **herif!."**

"— Evet, çok cesur ve atak. Bu silâhı işverenin elinden **alıp** işçiler için kullanmağa ne dersin?."

Olay, 1963 yazında, Orta Doğu Üniversitesi inşaatında, **Yapı** - İş tarafından düzenlenen bir grev sırasında cereyan etti. İki sendikacıdan biri Tahir Öztürk, ötekisi ise Süreyya Denizli idi.

Patronun buldozerli grev kırıcısını işçilerin safına çekip, işverene karşı kullanma fikrinin sonucu, bu olaydan dört yıl sonra, Tahir **Öztürk'ün** vücuduna sıkılan 8 kurşun oldu! Tahir Öztürk'e tabanca sıkan el ile dört yıl önce, yine Tahir Öztürk'ün üzerine buldozeri süren el, ayni eldi! **Ancak,** bir farkla: Dört yıl önceki grev kırıcısı Emrullah Akdoğan, şimdi, Tahir Öztürk'ün başkanı bulunduğu Yapı'- İş federasyonunun Genel Sekreteri idi!

Tahir Öztürk, Orta Doğu **inşaatında** baş şoför, buldozer sürücüsü ve grev kırıcısı olarak çalışan adamı almış, sendikacı yapmış, ge**nel** sekreter seçtirtmiş ve kendi ölümünü, böylece, kendi eliyle hazırlamıştı.

Emrullah Akdoğan'ın sendikacı yapılmasından sonraki gelişmeler başlangıca uygun oldu: Silâh, kumar, kadın, otomobil... Bunlar, Akdoğan'ın sendikacılığını belirleyen renklerdi. Sendikanın 1963 model beyaz Chevrolet'sini kendi özel arabası **gibi** kullanıyor, -Tahir Öztürk' ü de bu arabayla **ava** götürmüştü. yanından eksik etmediği silâhını olur olmaz yerde çekiyor, Ankara'daki gizli kumarhanelerde **su gibi** para harcıyordu.

Akdoğan'ın içinde bulunduğu ortam, onun bu davranışlarını engelleyici olmaktan uzaktı.

Parayı almış ama..

Polisler, ellerinde kaatil **sendikacının** resmi, **gece-gündüz** Ankara'yı tararlarken, **teksir makinesinde** çoğaltılmış, Emrullah Akdoğan imzasını taşıyan iki sayfalık bir bildiri çeşitli yerlere gönderildi. Bildiride, Yapı - İş sendikasının üst kademedeki yöneticileri ağır suçlarlı itham ediliyordu. Bu arada, **tipik** hırsızlıkların geniş şekilde **açığa** vurulmasıyla, bir soygun mekanizması da belirleniyordu.

Bildirideki suçlamalara, **suçlananların** verdikleri çok ilginç cevaplara ve Akdoğan'ın davranış biçimine bakılırsa, Türk sendikacılığı bir tehlikeyle karşıkarşıyadır. Bu tehlikeye, "gangster sendikacılık" denilebilir.

Kaatil sendikacının bildirisinde suçlananlar, Yapı - İş Genel Yönetim Kurulu üyelerinden bazdandır ve isimleri bildiride mevcuttur.

Bunların biri, İzmir ve Edirne çimento fabrikalarında, Yapı - İş adına Aker ticaret şirketiyle toplu sözleşme yaparken, işverenden 10 bin lira almakla, yani işçiyi satmakla suçlanmaktadır.

İddiaya ne cevap vereceği sorulduğunda, önce bu sendikacı, bîr şey söylemek istememiştir. Israr üzerine,

"— Bunlar, kendisinin yaptığı suistimallerdir. Bu sözleşmelerde hem kendisinin, hem de Genel Başkan Tahir beyin imzası vardı" demiştir.

Sendikacı, söz konusu 10 bin lirayı aldığını **kabul** etmiş, "Ama, bu parayı kasaya intikal ettirdim" demiştir.

"Bu para" diye **adı** geçen 10 **bin** lira, işverenden rüşvet olarak alınmıştır. Sendikacının parayı aldığını kabul etmesiyle ortaya çıkan kötü durum üzerine, konuşma sırasında orada bulunan Yapı - İş Genel Başkan Vekili Süreyya Denizli, çok ilginç, sendikacılık tarihine geçebilecek bir açıklama yapmıştır.

Verimli bir metod

Denizli'nin yaptığı açıklama aynen şudur:

"— Biz, Genel Sekreter Emrullah Akdoğan'ın suistimallerini delile bağlıyabilmek için bu arkadaşımızı vazifelendirmiştik. Bu arkadaşımız, Akdoğan'la müşterek çalışıyordu. Kendine suçortağı pozunu veriyordu. Toplu sözleşme imzalanırken işverenden para alınırsa, bölüşüyorlar; arkadaşımız parayı getiriyor, kasaya yatırıyordu.

Bir sendika Genel Sekreterinin suistimallerini ve işçiyi satmasını önlemek için, onu görevinden atmak **yerine,** yanma suçortağı katmak, **belki de** ilk defa uygulanan bir me**toddur. Üstelik** bu görülmemiş me**todun** çok önemli bir sakıncası da **vardır:** Delil toplamak amacına **da matuf** olsa, bu suçortaklığı devam ettikçe, işçi defalarca sanılacak defalarca işverenlerden para alınacak **ve** defalarca, işçi aleyhine toplu sözleşme imzalanacaktır.

Emrullah Akdoğan imzalı bildiride, bir başka Yönetim ve Yürüt me Kurulu üyesi de daha önce yöneticilik yaptığı bir sendikanın otomobilini, şâhsı alacağı için, haczettirmekle; Yapı - İş sendikasının bir bankadaki hesabını kendi ticari kredisinin bulunduğu bir başka bankaya naklettirmek komisyon almakla ve müteahitlik yapmakla suçlanmaktadır.

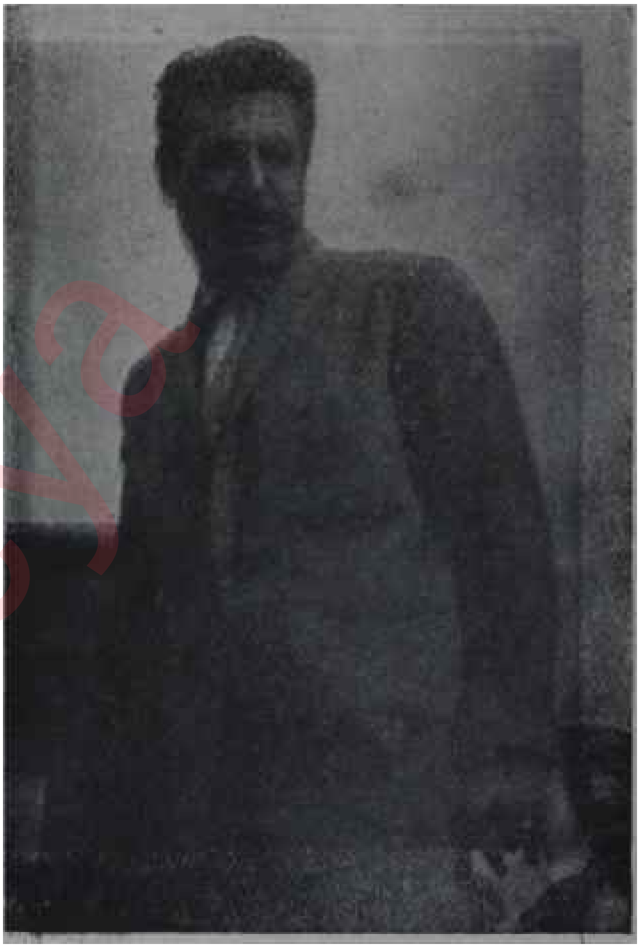
Bu üye, otomobili haczettirdiğini kabul etmiş, bankadan bankaya para nakli için de şöyle demiştir

"— Bu hesabın aktarılmasıyla ilgili çekte Emrullah'ın da imzası var. Madem bir suistimaldir, neden imzaladı? Kaldı ki, Ziraat Bankasındaki hesabımız kapatılmış değil.."

Sendikacı, müteahhitliğin de suç olmadığını, bir süre bir müteahhidin 'yanında' çalıştığım ifade etmiştir.

Kaatil Genel Sekreter, bildirisinde, Yapı - İş'in bir diğer yöneticisini de daha önce başkanlık yaptığı bir sendikada 1200 lira maaş alma-ı gerekirken 2000 lira almakla suçlamaktadır. Bu sendı,ikacı ise 1200 lira almasına dair kararın Yönetim Kurulu kararı olduğunu kendisinin kongre kararına uyarak 2000 lira aldığını ifade etmiştir.

Bir ilginç iddia da, bir başka **Yapı** - İş'in malî sekreteri bulunduğu **sırada, sendika** merkezinin kira bedeli plan 3750 lirayı mal sahibine öderken rakamın sol başına '1, rakamını eklemiş ve böylece. kasadan 13 bin 750 lira çekmiştir. Böylece, arta kaşan 10 bin lirayı da cebine indirmiştir.

EMRULLAH AKDOĞAN
Altında araba, elinde tapanca

Bu yönetici, iddiaya,

"— Kira Emrullah'ın kendisi tarafından ödenmiştir. Bu 13 bin-750 liranın ödendiğine dair makbuzda Tahir beyinde imsazı var" diye**rek** makbuzu göstermiştir.

Makbuzda, Akdoğan'ın iddiasının esasını doğrulıyacak şekilde, 3750 rakamının başına rakam ve elyazısı ile *"1'in sonra*dan eklendiğinin açıkça belli olması karşışında yöneticiler kesin bir şey söylememişlerdir.

Bu Yapı - İş, çok ilginç bir teşkilâttır. Hem milli sendikadır, hem de' 'federasyon!' Öztürk"ün ölümünden önce, Öztürk ve Akdoğan, hem millî sendikanın, hem de federasyonun Başkan ve Genel Sekreteri idi**ler.**

"— Neden hem millî **sendika,** hem federasyon?:" soruşuna, Süreyya Denizli,

"— Federasyon, Emrullah'ın suistimal yapabilmek için elde bulundurduğu bir imkandı" demiş; Federasyonun hesaplarının, defterlerinin belli olmadığını ifâde etmiştir. Söz-

terinin Öztürk'ü de itham ettiği hatırlatılınca,

"— Maalesef, Emrullah, Tahir Öztürk'ü peyki olarak, çok maceraya sürüklemişti" demiştir.

Yapı - İş'te birbirini suçlamak çok rastlanan bir tutumdur. Yöneticiler, delillerin toplandığını, hesabı Yapı - İş ve Türk - İş denetçilerine vereceklerini sık sık tekrarlamakta, fakat delilleri açıklamak istememektedirler.

pı - İş, en azından, Türk - İş bünyesinden çıkarılmak ve yapı işçileri yepyeni bir teşkilât şeklinde organize edilmelidir.."

Hırsızlıklar, yolsuzluklar, patlayan silâhlar, öldürülen sendika başkanları... Üstelik bu tip olaylara diğer bazı sendikalarda da rastlanmaktadır. Özellikle mahallî ve Türk - İş'in, DİSK'in bünyeleri dışındaki bazı sendikalar, bu tip sendikacılığa uygun ortam teşkil etmektedirler. Örnekler çoğaltılabilir: Hem Fırın

ni ifade etmiş ve yeni tedbirler alınacağını açıklamıştır. Tunç, mesele hakkında şöyle demiştir:

"— Sendikacılık hareketi içinde, şahsi çıkarları yararına çalışanlar, az da olsa, vardır. Şahsî çıkarlar, insanı kaba kuvvete, gangsterliğe, cinayete kadar götürebilir. Sayıları az da olsa, işçi teşkilâtlanmasını soysuzlaştıran, işçiyi istismar eden bu kabil sendika ve sendika yöneticilerini teşkilâtlardan uzaklaştırmak ve sendikaların kuruluş felse-

YAPI - İŞ SENDİKASI YÖNETİCİLERİ BİRARADA
Allah ayırmasın!

"Denetlemeğe bile değmez!"

Yapı - İş yöneticileri, Türk - İş denetçilerine hesap vereceklerini ifade ederlerken, Türk - İş Genel Sekreteri Halil Tunç şöyle demiştir:

"— Yapı - İş'i, denetçi gönderip denetletmeğe değer görmüyoruz. İşçi teşkilâtı vasfı kalmamıştır.."

Tunç, "Ne tedbir alınacağı" sorusuna ise şu cevabı vermiştir:
"— Şahsî kanaatim odur ki, Yapı ...

İşçileri Sendikası Başkanının ve hem de Fırın Sahipleri Birliği Başkanının Hemşin'li oldukları bir şehirde, fırın sahiplerinin isteği üzerine sendikanın grev ilân ettiği; fırın sahiplerinin, grevi mazeret olarak gösterip Belediyeden zam aldıkları ve bu zammın sendika ile güzelce paylaşıldığı ifade edilmektedir.

Türk - İş Genel Sekreteri Halil Tunç, Yap-İş'te olup - bitenlere ve benzeri kıpırdanmalara Türk - İş yöneticileri olarak çok üzüldükleri-

fesine uygun olarak aşağıdan yukarıya ve yukarıdan aşağıya denetimlerini demokratik esaslarla kontrol altına almak için, aldığımız tedbirlere ilâveten, yeni tedbirler düşünüyoruz. Tedbirler iki safhada olacak. Prensip yönünden alınacak tedbirler, Türk - İş'in önümüzdeki genel kurulunda görüşülecek. Hukuki yönden (Hanlar ise 274 ve 275 sayılı kanunların tâdili sırasında ele alınacak.."

TEOMAN EREL

SAVCILAR

Kaş yapayım derken..

Geçenlerde iki polise, Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğrenci Derneği tarafından yayınlanmış olan ve kapağında, Atatürk'ün meşhur kalpaklı resmi bulunan bir bildirinin toplatılması emri verildi. Bildiride mahut sucun, komünist propagandası yapına suçunun işlendiği iddia edilmiş, bir mahkeme de toplama kararı almıştı.

İki ahbap polisler, diğer polis» lerle birlikte bildiri avına çıktılar. Bildiriyi toplamak kolay değildi, zira bu, kitapçılarda, gazetecilerde satılmıyordu.

İki ahbap polisler yolda giderlerken bir de ne görsünler? Üzerinde Atatürk'ün kalpaklı resminin bulunduğu bir matbua bir vitrinde durmuyor mu? Hemen içeri daldılar ve dükkânda mevcut beş matbuaya el koydular. Fakat bayi akıllı ve tecrübeliydi. Bunun toplattırıldığına dair elinde bir vesika bulunmalıydı ki karşılığını faturadan düşebilsin.

İki ahbap polisler hemen orada bir zabıt yazdılar. Toplama sebebini unutmuşlardı. Şöyle bir düşündüler. Resme baktılar. Kalpak, Kıyafet Kanununa aykırı değil miydi? Zaptı kaleme aldılar:

"Kıyafet Kanununa aykırı olduğu bildirilen Kim gazetesinden 5 adet, bayiden alındı."

Dergi, 10 Kasım dergisiydi. Dergiye kasım ayı faturalarından birine ekli bu zabıt Aralık ayında gelince, derginin idarecileri sevinçle ellerini uğuşturdular. Önlerine mükemmel bir reklâm **fırsatı** çıkmıştı. Hem de bedava tarafından. Haberi derhal, gazetelere uçurdular.

Hafta içinde Ankara Savcılığı böyle saçma bir toplama kararının olmadığına kamuoyunu inandırmak için yalanlama üstüne yalanlama, açıklama üstüne açıklama yaparken herkes, iki ahbap polisin marifetinden doğan, fakat gayretkeşlik gösterildi mi, insanı mutlaka böyle bir duruma düşüren zihniyete gülüyor, Kim idarecileri ise oynadıkları oyunun tadım çıkarıyorlardı.

ADALET PARTİSİ

Grupta tahterevalli gösterileri

AP İstanbul milletvekili ve Millet Meclisi Grup Başkan Vekili Prof.

i

AYDIN YALÇIN
Boy hedefi

A.P. GRUPU MECLİSTE
Bir kazan kaynıyor

TURHAN DİLLİGİL

Geri tepmeyen silah

Aydın Yalçın'ı hafta içinde yoğun bir çalışma içinde görenler, fırtınanın yaklaşmakta olduğunu anladılar. Yalçın da bunu saklamıyordu. Durumu soranlara,

"— Bütün bunlar, Grup Yönetim Kuruluna giremeyen aşırı sağcıların başının altından çıkıyor. Yakında bunun bir muhasebesini yapacağız" dedi.

Prof. Aydın Yalçın ve onun Yeminliler diye bilinen üç kişilik ekibinin muhasebesini yapmaya hazırlandıkları husus, Gruba getirilen bir genel görüşme meselesiyle ilgiliydi. O gün Gruba hazırlıklı olarak gelen Şadi Pehlivanlıoğlu ve 6 arkadaşı, Aydın Yalçın ve Grup Yönetim Kuruluna açıktan bir baskın yapılar ve özellikle bu hedefleri olan Aydın Yalçın'ı fena halde hırpaladılar.

Bazı politik çevrelerin "Süleyman Demirel'e karşı bir ayaklanma" şeklinde nitelendikleri bu baskının tepkileri hafta içinde de devam etti. Taraflar, meselenin görüşüleceği gelecek toplantı için bir yandan yoğun bir kulis çalışması yaparken bir yandan da yeni dokümanlar peşine düştüler. Örneğin, geçmiş zabıtları ve bazı gazete kupürlerini yeniden gözden geçirerek ipuçları yakalamaya çalıştılar.

Bütün bunlar olurken, kendi deyimiyle "aşırı sağcılar"ın hücumuna uğrayan Aydın Yalçın da boş durmuyor ve ateşin nereden geldiğini bildiği için, hazırlığını ona göre yapıyordu. Aydın Yalçın, ayrı günlerde kendisiyle konuşan bir gazeteciye, bu konuda şunları söyledi:

"— Hakikatlerin ortaya çıkmasını ben de istiyorum. Zabıtlar da incelenerek rasyonel bir tartışma yapılırsa, bir takım efsaneler yıkılacaktır."

"Bir berber, bir berbere.."

Aydın Yalçın'ın, isyanın baş sebebi olarak ima ettiği, AP'den bir süre önce kaydı silinen Turhan Dilligil'den başkası değildi. Yalçın'a göre, Dilligil, gazetesinde, bir süre önce, kendisi hakkında yoğun bir yıpratma kampanyası açmış, bunun hemen arkasından da Şadi Pehlivanlıoğlu ile arkadaşlarının genel görüşme önergesi gelmişti.

Önerge sahiplerinin "Hükümetin tutumuyla çatışacak kadar sulhperver" buldukları Aydın Yalçın, Dilligil'in kendisine karşı takındığı bu tavır hakkında,

"— Dilligil bir ara, gazetesinde, ordu hakkında ağır yazılar yazıyordu. Grup onun bu tutumunu tasvip etmedi ve biz, Yönetim Kurulu olarak, bu durumu bir açıklama ile kamuoyuna duyurduk. Bütün öfkesi oradan geliyor ve bunu benim yaptığımı sanıyor" dedi.

Aydın Yalçın'ın, teşhisinde yanıldığı pek de söylenemezdi. Gerçekten de Turhan Dilligil, bu ayın ortalarında, gazetesinde, Yalçın hakkında, sürekli olarak beş gün yayın yapmış, onu DP've isyan, MBK ve Türkeş'le işbirliği ile suçlamış ve meşhur damgayı basıvermişti: "Kara cüppeli".

Aydın Yalçın'ın bu konudaki bir başka iddiası da, Grup Yönetim Kurulu dışında kalan aşırı sağcı bir ekibin, kendilerini yıpratarak, Grupu ele geçirmek için manevralar yaptığıydı.

Bu iddianın doğruluğunu, politikayla uğraşan hemen herkes kabul etmektedir.

Öyle görülmektedir ki mesele, önümüzdeki günlerde daha da genişleyecek ve AP Grupunda aşırı sağcılarla ultra - liberaller arasında başlayan bu kırım kırıma mücadele, parti yöneticilerinin ve bu arada özellikle Başbakan Süleyman Demirel'in başını hayli ağrıtacaktır.

ŞADİ PEHLİVANLIOĞLU

"İsyancılar"

** Yayının orjinalinden kaynaklı hata nedeniyle indekslenememiştir.

D.T.C. FAKÜLTESİ DEKANI EMİN BİLGİÇ
Sağcıyım sağcı!

CELÂL KARGILI
Yıldırım çeken

FAKÜLTELERDE KOLTUK SAVAŞI

Şu günlerde, Türkiye'de üniversiteler, kaynayan bir kazanı andırıyor. Bunun sebebi, yaklaşmakta olan sömestr sınavlarından çok, öğrenci kuruluşları seçimleriyle ilgili kulis çalışmaları. Yakın geçmişe kadar sadece fakültelerin kendi içindeki gruplaşmalardan ve bazan da bölgecilik anlayışından doğan çatışmalar daha da genişlemiş, politik ve ideolojik bir zemin üzerinde cereyan etmeye başlamıştır. Hemen her siyasî partinin, her fakültede, seçimler için mücadele eden bir grupu vardır. Bunlar, fikren bağlı oldukları partiler tarafından bazan el altından, çoğu zaman da açıkça desteklenmektedirler.

Ankara'daki Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi, böyle bir mücadelenin en belirgin örneğine sahne olmuştur ve olmakta devam etmektedir. Çekişme, kasım ayının son günlerinde başlamış ve şu günlerce içkiden çıkılmaz bir hal almıştır. "Fakültenin Sesi" adıyla seçime katılan, Ortanın Solcusu gençlerin desteklediği grupun seçimleri kazanması üzerine, bir takım çevreler de telâş başlamıştır. İşin komik yanı, bu telâş, Fakültenin Dekanı ve AP'li Ulaştırma Bakam Saadettin Bilgiç'in kardeşi Emin Bilgiç'e de sirayet etmiştir. Sağcı grupların etkisi altında kaldığı anlaşılan ve özel konuşmalarında "elhamdülillah sağcıyım" demekten zevk alan Dekan, seçimi kazanan ve başına Celâl Kargılı getirilen "Fakültenin

T.M.T.F. GENEL MERKEZİ

Çıngıra yakın...

Sesi" grupuna cephe almış, dernekçilerin, öğrenci pasolarını ücretsiz dağıtmalarına karşı çıkmıştır. Rektörlük, bu görüşe katılmadığından, Bilgiç, bu defa, başka gerekçeler aramaya koyulmuştur.

Bu arada, sırtlarını esaslı bir "dayı"ya dayamanın rahatlığı içinde bulutları ve çoğunluğunu AP ve CKMP'lilerin teşkil ettiği sağcılar, yeni bir kongre yapılamsı için imza toplamaya başlamışlardır. Bu grupun, noter yoluyla topladığı imza sayısının şimdiye kadar ancak 500-600'ü bulduğu söylenmektedir. Halbuki, Derneğin olağanüstü kongreye gidebilmesi için en az 2 bin imza gerekmektedir.

Dil- Tarihçileri çekişmesi

Aynı konuda bir başka mücadele alanı da Ankara Hukuk Fakültesidir. Şeker bayramından önce veya sonra yapılması gereken seçimler için gerek Fakülte içinde ve gerekse Fakülte dışında yoğun bir ça lışma yürütülmektedir. Siyasî partiler, bu mücadeleyi adım adım izlemekte ve kendilerinden yana ekiplerin kazanması için çalışmaktadırlar.

Bu yıl Hukuk Fakültesinde yapılacak seçimler, muhtemelen; Beş grup katılacaktır.Bunllardan üçü sağcı biri ortanın Solcusu biri de sosyalisttir. Ortanın Solunu destekleyen gençler, seçimlere "Kemalist Cephe" adlı gruplarıyla gireceklerdir. Bir sol grupun da bunları desteklemesi beklenmektedir.

Sağcılar, tutarlı bir mücadele metodundan yoksun bulunmaktadırlar. Seçim organizatörleri, Kemâl Çevik adında bir öğrecidir. Aynı safta, fakat ayrı bir grupla ise Ahmet Emin'i öldürmece teşebbüs eden Hüseyin Üzmez - Fakülteden mezun olmasına rağmen - lider **durumundadır.**

"Sosyalist Grup" adıyla seçimlere hazırlanan TİP ekibi isi bu devre şansız görünmektedir. Ekibin baş derdi, parasızlıktır: Bu yüzden, gereği gibi çalışamamaktadır.

Fakültelerdeki Bu mücâdele, yakın bir gelecekti muhtemelen 13 ocak tarihinde İzmir'e intikal edecektir. Çünkü o tarihte burada TMTF'nin olağanüstü genel kongresi yapılacaktır. Bu kongre, Sakarya da yapılan ve kan akmasına sebep olan kongreden de gürültülü geçeğe benzemektedir. Çünkü daha şimdiden hazırlıklar başlamış ye bir takım çevrelerce vurucu güç teşkili bile plânlanmıştır.

Bu kongrede mücadele yine, Ortanın Solcuları, AP - CKMP militanları ve Federasyonun bugünkü yöneticileri arasında geçeceğe benzemektedir. Fakat eğer bir taktik hatası yapılmayıp devrimciler tek cephe halinde birleşirlerse, sağcıların kazanma şansı, yok denilecek kadar azdır.

YILMAZ GÜMÜŞBAŞ

O.D.T.Ü

Hareketli bir ortam

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyalist Fikir Klübü yönetibilerinden biri,

"— Bakmayın siz onlara. Biz geçen sene 800 oy aldık. Bu sene de alırız dedi.

Bu iddia, ODTÜ'de yeni kurulmuş ve hızla gelişmiş olan Sosyal Demokrasi Klübü yöneticilerinin, bu yıl, öğrenci birliği seçimlerini kazanacaklarını söylemelerine cevaptı;

ODTÜ, öğrenci çalışmalarının en yoğun olduğu üniversitelerden biridir. Üniversite yöneticileri, bu konuda, Öğrencilere geniş imkânlar tanımaktadırlar.

ODTÜ'de başlıca üç fikir klübü vardır: Sosyalist Fikir Klübü, Sosyal Demokrasi Klübü, Hür Düşünce Klübü. Geçen yıl mayıs ayında yapılan seçimilere, Sosyalist Fikir Klübü, "Toplumcu Grup" adıyla katılmış, ve kazanmıştı. Bu yıl yapılacak seçimler ise daha çekişmeli geçeceğe benzemektedir. •

Seçimlerde iddialı olan iki klüp -TİP paralelindeki Sosyalist Fikir Klübü ile Ortanın Solundaki Sosyal Demokrasi Klübü-, bu ay içinde genel kurullarını toplamış ve seçim çalışmalarını hızlandırmışlardır.

HÜr Düşünce Klübü'nün ise seçim şansı hemen hemen yok gibidir. Zaten bu klüp, CKMP paralelindeki öğrencilerin eline geçmiş ve klübün eski başkanı, AP sempatizanları ile birlikte, klüpten ihraç edilmiştir.

DIŞ OLAYLAR

MAO VE ÇU EN-LAİ
Kervanın başındakiler

KÜLTÜR DEVRİMİ KAPIYA DAYANDI!

Bir süredir Çin toplumunu yerinden oynatan Kültür Devrimi, önce parti ve yönetimden, sonra üniversite ve ordudan, daha sonra da fabrika ve köyden geçti. Şimdi sıra, bir İngiliz şilebiyle aileye geldi.

Geçenlerde Havana'dan alınan haberlere bakılırsa, Londraya ükayıtlı bir Hong Kong şirketinin "Antarctic" adli şilebinde isyan çıkmıştır. Şilebin Çinli tayfaları ayaklanarak, Yorkshirre'lı kaptan John Kerbysdn'u tutuklamışlar ve kendisine iki saat Mao'nun fikirlerini okumuşlardır. Zavallı kaptana yaptıkları bu beyin banyosu yetmiyormuş gibi, geminin her yanına Kültür Devrimiyle ilgili sloganlar yapıştırmışlardır. Havana'da kendini karaya güç atan ve hemen Küba makamlarına sığman Kerbysenf şimdi yemin üstüne yemirt ederek; Çinli tayfalar temizlenmedikçe bu "deliler gemisi"ne dönmiyeceğini söylemektedir.

Öteyandan, Şangnay'da yayınlanan "Wen Hui Pao" gazetesine göre, Kültür İhtilâli Çin'de aile hayatına da girmeye başlamıştır. Gazete, evlerde bu konuyla ilgili olarak yapılan aile toplantılarının "mükemmel sonuçlar" verdiğini bildir mektedir. Bu toplantılar sırasında lilede yüzyılların yerleştirdiği eski düsünce; örf ve gelenekler eleştirilmekte ve yaşlıların "modası geçmiş, burjuvazi artığı düşünceler"i gençler tarafından teker teker çürütülmektedir.

Gazeteye göre, Kültür Devriminin aileye kadar girmesi sonucunda, aile artık anlamını kaybetmiş bir burjuva kuruluşu olmaktan kurtulmakta Mab Çe - tung'un fikirlerinin incelenip uygulandığı bir okul olmaktadır. Böyle olduğuna göre de, her eve Mao'nun bir resmi asılmalı kitapları raflara sıralanmalı, her evde Mao'nun fikirleri öğrenilmelidir.

Çinliler için çok kutsal sayılan aile bağlılığına gelince, "Wen Hui Pao" bu konuda da şöyle demektedir: "Ailenin başına itaat etmektense ailede düşünce ve eylemi aonunkine benzeyen itâât etmek elbeteki daha iyidir."

DARBELER

Denge sağlayamayan ülkeler

Yaşadığımız dünya, darbeler ve karşı - darbelerden yana, eskisinden biç de daha fakir değil. Sadece son iki hafta içinde, üç darbeye tanık olundu. Darbe denemesine girişen genç Yunan Kralı Konstantin, sığındığı Roma'da, Atina'ya geri dönüp dönmemeyi düşünürken, iki Afrika ülkesinde yeni darbe ve karsı - darbeler oldu. Bunlardan Cezayir'de yapılanı başarısızlıkla sonuçlandı, Dahomey'de yapılanı ise başarı kazandı ve yönetim el değiştirdi.

Cezayir'deki darbe denemesini hazırlayan, Genel Kurmay Başkanı Albay Zbiri idi Siyasal gözlemciler, bu teşebbüsü, Cezayir'in bağımsızlığını almasından bu yana geçen beş yıl içindeki en büyük buhranlardan biri olarak nitelendirdiler. Ama Başkan Bumedyen, kendisine bağlı kalan hava kuvvetlerinin ve zırhlı birliklerin sayesinde, darbe teşebbüsünü hızla bastırmayı başardı.

Dahomey'deki darbe ise, ordudaki genç subaylar tarafından, kendisi de yönetim} bir asker! darbeyle ele geçirmiş olan Başkan Christophe Soglo'ya karşı düzenlenmişti. Başlangıçta, genç subayları, Dahomey Genel Kurmay Başkanı Albay Alphonse Alley'nin yönettiği sanılıyordu; fakat Alley, sonradan, darbecilerle işbirliği yapmayı reddetmiştir.

Başarısız bir darbe

Cezayir'deki darbe teşebbüsü, kaynağım, ülkenin genel durumu üzerindeki anlaşmazlıklardan çok, Ordu İçindeki çelişmelerden almaktadır. Cezayir'in bağımsızlığa kavuşmasından sonra, bir zamanlar ülkenin her şeyi demek olan ordunun yavaş yavaş ikinci plâna geçmesi, özellikle sınır bölgelerindeki savaşçıların unutulmaya başlanması, bundan iki yıl önce Albay Bûmedyen'in Ben Bella'ya karşı ayaklanmasına ve yönetimi ele geçirmesine yol açmıştı. Bumedyen'in o zaman Ben Fella'ya yönettiği suçlamaların başında, eski Başkanın, devlet işlerini kendi çevresine topladığı bir a-vuç adamla yönetmeye çalıştığı; bu arada, yedi yıl süren bağımsızlık savası sırasında canlarım dişlerine takmış olan orda liderlerini unuttuğu geliyordu. İşe bakınız ki, Albay ,Zbiri de, geçen hafta, Bumedyen'e karşı aynı suçlamalarla "harekete geçmiştir. Zbiri'nin hareketi Bumedyen'inki gibi başarı kazanamamıştır ama, Cezayir'de, özellikle başkentin uzağında kalan illerde hoşnutsuzlukların giderek genişlemekte olduğunu göstermek bakımından, Bumedyen yönetimi için ilk tehlike çanlarını çalmaya başlamıştır.

Başarılı bir darbe

Dahomey'deki darbe, gelen haberlere bakılırsa, kaynağım. Ülkedeki ekonomik geriliğin halk kütleleri arasında yarattığı hoşnutsuzluktan almaktadır.

1960 yılında bağımsızlığını kazanan Dahomey, ekonomik kaynak bakımından çok nasipsizdir ve büyük ölçüde, Fransa'dan aldığı yardımlarla yaşamaktadır. General Saglo, bu ekonomik geriliğin yarattığı hoşnutsuzluktan yararlanarak, bundan dört yıl önce, 1963 ekiminde, o zamanki Başkan Maga'yı işbaşından uzaklaştırmış; fakat 1964 başında genel seçimlere giderek iktidarı sivillere bırakmıştı. Sivillerin ekonomik yoksunluktan doğan sosyal çekişmelere son vermekte bir kere daha başarısızlık göstermeleri üzerine Soglo, 1965 aralığında iktidarı yeniden ele almış ve o zamandan buyana da, elinde tutmuştur. Geçen ay yaptığı Paris gezisinde Fransız yardımının çoğalmasını sağlamak istemişse de, bunda başarısızlığa uğramış, üstelik Dahomey'ye dönünce genel bir grevle karşılaşmıştır. İşte son darbe, bu genel grevin yarattığı hava içinde ve bu grevi bastırmak için başkente getirdiği birlikler tarafından yapılmıştır.

Kahraman Asker Toropkin

Ksol Ordunun gazetesi Krasnaya Zvezda'ya bakılırsa, Vassily Toropkin, şimdiye kadar adı sanı bilinmeyen bir yalın er olduğu halde, son günlerde, hem de tek başına, büyük bir meydan savaşma girmiş ve savaşı da kazanmıştır. Hem de, kime karşı?

Tanrıya!

Toropkin'in bir süredir kendini iyi hissetmediğini ilk anlayan, Çavuş Nekipyelov oldu. Nekipyelov, Toropkinle kısa bir süre dertleştikten sonra, zavallı erin derdinin ne olduğunu anlayıverdi.

Toropkin dindar bir aileden geliyordu ve daha.çocukluğunda, babası, ona da Tanrıya inanmasını öğretmişti. Oysa şimdi, orduda, çevresi dinsizlerle doluydu. Acaba ne düşünmeliydi?

Nekipyelov, durumu öğrenince, gidip Üsteğmen İvan Svistun ile konuştu. Gerçi kendisi, Toropkin'e, dinin papazların uydurduğu bir masaldan ibaret olduğunu söyle-miştı ama, acaba bu, onu doğru yola getirmeye yetecek iniydi? Bunun üzerine, Svistun'u da bir düşüncedir aldı. O gece, geç vakte kadar, birliğin kütüphanesinde oturdu ve Lenin'ln din konusundaki yazılarından uzun uzun notlar aldı.

Ertesi sabah Svistun, önce Nekipyelov'u çağırdı, o da Toropkin'i. Üçü, büyük bir ciddiyetle ve "sağlam delillere dayanarak" Tanrıma yokluğunu tartıştılar. Sonra da, Toropkin'in eline Lenin'in bir broşürünü tutuşturdular.

Toropkin, bütün bir gün ve bütün bir gece, elinde broşür, dolaşıp durdu. Sabah şafak sökerken, o da artık Tanrının yokluğuna inanmştı.

Yalnız, işler burada bitmiyordu. Toropkin'in bir düşüncesi daha vardı: Gerçi Lenln, Tanrı yok diyordu ve o da buna inanıyordu ama, acaba babası bu işe ne diye cekti?

İŞ ALEMİ

"SOSYALİZM BAŞKA, TİCARET BAŞKA!"

Bir süredir, bazı Sovyetler'den önemli miktarda yardım gören Küba olmak üzere, Lâtin Amerika'nın çeşitli ülkelerindeki sosyalist, komünist, milliyetçi, antiemperyalist çevrelerce "Lâtin Amerika'daki devrimci potansiyeli geriletmek, Lâtin Amerika'nın diktatörlüklerine, gerici oligarşik yönetimlerine iktisadi yardımda bulunmak, onlarla ticari ilişkiler kurmak"la suçlanan Sovyetler Birliği, geçenlerde, ilk defa, bu suçlamalara dolayısıyla bir cevap vermiştir.

16 Aralık sayılı Pravda'da yayınlanan bir cevapta şu görüşler ileri sürülmüştür:

1 — İktisadi ilişkilerin kurulması, bu yönetimleri onaylama anlamına gelmez.

2 — Sovyetler'in iktisadi yardımları, bu ülkelerin ABD'ne olan bağımlılıklarının azaltılmasına yarayacaktır.

3 — Bu yardımlar, ülkelerin sanayileşmesini hızlandıracaktır.

Bu görüşlerden hangisinin doğru olduğunu ancak, siyasal bilimciler bilir. Ama Sovyetler'in de şimdi sadece "sosyalist" değil, aynı zamanda bir "büyük" devlet olduğunu ve dış politikası bakımından diğer büyük devletler gibi ve aynı endişelerle hareket ettiğini söyleyenlerin arttığını belirtmek gerekir: "Sosyalizm başka, ticaret başka!"

ÜNSAL OSKAY

DENİZCİLİK

Dört tanesi 220 biner tonluk tanker olmak üzere, İngiliz tersanelerine Amerika'dan 18 gemi ısmarlanmıştır. Mobil, Socony ve Amoco petrol şirketlerinin ısmarladığı bu tankerlerin yanısıra, Fransız - Cezayir ortak şirketi olan SOMALGAZ da İngiltere'ye, dev gibi iki doğal gaz tankeri ısmarlamıştır.

Bu tankerlerin herbirinin taşıma kapasitesi 250 bin varildir. Birincisi 24 şubat 1970'de, ikincisi ertesi yıl aynı tarihte teslim edilecek olan bu gaz tankerleri için bütün dünyada, 100 gemi yapımı şirketi ile görüşülmüştür.

Bu yeni gemilerle Sahra'dan gaz alımını arttıracak olan Fransa'nın, İngiltere'ye Cezayir'den almakta olduğu doğal gazını dört katı gaz çekeceği açıklanmıştır.

Fransa'nın Cezayir gazına yöneldiği şu günlerde İngiliz uzmanlar, Kuzey Denizi'nde yaptıkları doğal gaz çalışmalarının çok umutlu olduğunu söylemektedirler.

Biri kuzeydeki soğuk denizlere, diğeri Sahra'nın sıcak çöllerine yönelen her iki ülke de, sanayilerinde gaz enerjisine doğru bir değişim peşindedirler.

MAKARNACILIK

Türkiye'de sayılı firmalar tarafından imal edilmekle birlikte, talebin büyük olduğu gıda maddelerinden biri de, makarnadır. Bema, Piyale ve Nuhun Ankara Makarnası firmalarının, aralarındaki çekişmeye rağmen, büyük kâr sağladıkları bu endüstri dalı, yurdumuzda hayli gelişmiştir.

Örneğin; bu firmalardan Nuhun Ankara Makarnası, bakkaliyeden toptancılığa geçmiş, sonra da, 8-10 tonluk bir makarna fabrikası haline gelmiştir. Bugün ise, 50 tonun üstünde üretim yapan bir firmadır.

1951 yılında kurulmuş olan bu fabrika bugün, 18 çeşit gıda maddesi imal etmektedir.

Fabrikada halen, 250-300 civarında işçi çalışmaktadır.

Nuhun Ankara Makarnasının gelişmesindeki bu da göstermektedir ki, makarnacılık konusunda firmalar, oldukça geniş bir pazara sahiptirler. Aralarındaki rekabet, "bir firmanın, reklâm yapmamak için öteki(ne) para vermesi"nden öteye gitmemektedir.

HAVACILIK

"Yakında çıkacak", "çıkıyor", "çıktı" diye yıllardanberi gazetelerin, dergilerin kapaklarından düşmeyen, Fransızlarla İngilizlerin ortak yapımı olan Concorde uçağı, nihayet imal edildi ve gerçekten "çıktı".

132 yolcu taşıyan uçağın maliyeti 160 milyon Türk lirasıdır. Elektronik beyinler bulunmadığı takdirde, uçağın yapımıyla ilgili hesapların içinden, insan beyniyle ancak 45 yılda çıkılabilmektedir.

20 bin metre yüksekte uçabilen uçağın uçuş hızı saatte 2 bin 300 Km.'dir.

Fransızların, "Amerika'nın havacılık alanındaki başarısına bir darbe" olarak niteledikleri Concorde...

CONCORDE'UN İÇİ
Zeynebin sakızı

İŞ ALEMİ

corde, servise başlayacağı 1970 yılında, maalesef dünyanın 1 numaralı uçağı olamıyacaktır. Çünki, Amerikalılar, daha şimdiden, 3 bin Km. hızla uçabilen, 400 milyon liraya malolan ve 350 yolcu taşıyabilen bir uçak yapmaya başlamış bulunmaktadırlar.

SİLAH TİCARETİ

Son günlerde, İngiliz İşçi Partisi içindeki en büyük çatışma, "apartheid" politikası yüzünden şuçlanan Güney Afrika'nın 33 milyar liralık silâh siparişleri yüzünden patlak verdi.

The Times'm, "her zaman günlük altın alım * satımının 2,5 - 5 ton olduğu Londra borsasındaki altın alım - satımının günlük 75 tona fırladığını" haber verdiği günlerde Avam Kamarasında konuşan Harold Wilson, "Güvenlik Konseyinin 1964 yılı kararma uyarak, silâh satmıyacağız" dedi.

Dışişleri Bakam George Brown başta olmak üzere, Bakanların yandan bir noksanı ise, "Güvenlik Konseyi kararma bu kadar sâdık kalınmasına" karşıdırlar. İşçi Partisi teşkilâtında da, kabinede de anlaşmazlık çıkmıştır. "Silâh siparişi reddedilirse milyarlarca liralık geliri bulmak güçleşeceğinden, hükümet, kamu hizmeti harcamalarım kısmak zorunda kalacaktır" diyenler yanında, meseleye karışmayıp susanlar da bulunmaktadır: Parti teoricilerinden ve "Lord President of the Council" olan Crossman gibi...

Parlâmentoda ise "Rodezya'nın ekonomik ablukasının maliyeti"ni soranlar görülmeye başlamıştır. Ayrıca, "Zambiya' ya yapılan yardımların -Zambiya'da İngiliz madenler! vardır- maliyetini soranların veya "devlet dairelerinde fazla memur çalıştırıldığı"nı ileri sürenlerin sayısı da günden-güne artmaktadır.

Bir zamanların "Üzerinde güneş batmayan" İmparatorluktu, hem de sosyalist bir hükümet iktidardayken, görevlerini ABD'ne devrederek, "mütevazi bir devlet" olmaya hazırlanmaktadır.

TEKNİK

Japonya'nın Osaka şehrindeki Matsushita elektrik endüstri şirketinde yeni bir mıknatıs imal edilmiştir. Piyasadaki "alnico" ve "barrium - ferrite" mıknatıslarından çok daha ucuza malolan bu yeni mıknatısa Japon firması, "Üçüncü mıknatıs" adını vermiştir.

JAPONLARIN MIKNATISI
Ucuz etin iyi yahnisi

Bu mıknatısta, kobalt ve nikelin yerine manganez ve alüminyum kullanılmakta ve daha üstün bir kalite elde edilmektedir. "Üçüncü mınatıs" tan, yüksek voltajlı jeneratörlerin, rotörlerin, sürat ölçen âletlerin, mikrofon ve hoparlörlerin yapımında, başarıyla yararlanılmaktadır.

TARIM

1963-66 yılları arasında kalkınma hızı, yüzde 6.5 oranında olmuştur. Bu, Plân hedeflerinin altındadır. 6.5'lik hız sağlanırken ne sanayi sektörü, ne de tanın sektörü, Plânda belirtilen hedeflerin üstüne çıkabilmiştir. Plân hedeflerinin altında kalmakla beraber, sanayide devamlı bir artış göze çarparken, tarımda durum değişik olmuş ve bir yılın ürünü, öteki yıl* göre, hava şartları sebebiyle, **büyük** değişiklikler göstermiştir. Tarımda gelişme, **1963** yılında yüzde 7.5'e ulaşırken, 1964'de hiç bir değişiklik olmamış, **1965**'t e üretim yüzde 3.3 gerilemiş, 1966 yılında ise yüzde 8.6 oranında bir artış kaydetmiştir.

Bu sayılardan da anlaşılmaktadır ki tarım sektörü, 1963-66 dönemi içinde oldukça dalgalı **bir** gelişme hızı göstermiştir. Yine bu sayılardan ortaya çıkan bir başka gerçek, 1966 yılında tarım sektörünün, yüzde 8.8 ile, yüksek bir gelişme hızı göstermiş olduğudur.

Tarım sektöründeki bu dalgalı gelişme hızı yerine, **Plânda** öngörülen yüzde **4.2lik** hız sağlanmış olsaydı, kalkınma hızı, 1963'te 6.4, 1964'te 7.1, 1965te **7.5 ve 1966da 7.3 olurdu.**

Bununla beraber, tarım sektörünün payı, gaynsafi millî hasıla içinde yüzde 35.7'den yüzde 30.1'e düşmüş' durumdadır.

1967 yılının ilk on aylık döneminde tarım alanındaki gelişmeler ise şöyle olmuştur:

1967 eylül ve ekim aylarında, havaların serinlemesi sonucu, Ege bölgesinde üzüm ve incir ürünü zarar görmüştür. Bununla beraber, başta zeytin olmak üzere, birçok ürün, bu serinlemeden yararlanmıştır.

Bu yıl iyi olacağı tahmin edilen ürünlerin başında, pamuk gelmektedir. Belirtildiğine göre, Ege pamuk rekoltesinin yüzde 60'ı, birinci kalite durumundadır.

Narenciye dalında üretim, "normal" tahmin edilmektedir. Fındıkta da, geçen yıllara göre, büyük bb değişme olmadığı görülmektedir.

Bu duruma göre, kalkınma hızı, 1967 yılında da Plân hedeflerinin alanda kalacaktır.

SALİH NEFTÇİSİ

MODERN HAYAT

MODERN KÜTÜPHANECİLER BİRARADA
Bilgiyi halka indiriyorlar

KİTAP OKUYAN BİR GENÇKIZ
Okumanın bile metodu var

M0D E RN KÜTÜPHANECİLİ'ĞE DOĞRU

Çok tatlı, nâzik bir bayan sesi, '
"— Buyurun, 08!" dedi.

"— Affedersiniz sayın bayan; ben milletvekiliyim, ticaret yapabilir miyim?"

Ayni tatlı, nâzik ses,

"— Bir dakika bekleyiniz lütfen.:. Sizi, gereken yere bağlıyacağım" cevabını verdi.

Milletvekili, kısa bir süre içinde, hayatına yön verecek cevabı öğrenmişti.

Olay, bu yakınlarda, Başkentte geçti.

Soru, 15 haziran 1967'denberi faaliyette bulunan "Türkiye ve Orta Doğu Âmme İdaresi Enstitüsü"-ne bağlı "İdarî Danışma Merkezi"-nin o günden bu yana karşılaştığı, her konuda binlerce sorudan bir tanesiydi. Vatandaşlar, 08'e, doğum kontrolünden tarımsal kredilere, boşanma ve nafaka dâvasından belediye hizmetlerine ve toplu sözleşmelere kadar, değişik sorular soruyorlardı. Ulus'ta, PTT Başmüdürlüğü şehirlerarası telefon santralinin bulunduğu salonda özel santrali yöneten gençkız, sorulan derhal kafasında tasnif ederek, Bankacılar sokağındaki idarî Danışma Merkezi'ne bağlıyordu. Burada çalışan, 12 Bakanağa mensup uzmanlar, kendi alanla* rındaki soruları cevaplandırıyorlardı.

İdarî Danışma Merkezi Müdürü Tufan Akkoç, Bankacılar sokağındaki büroda şöyle dedi:

"— Tabii, kuruluşumuz, belirli bir çerçeve içindeki sorulan cevaplandırır. Diğer sorular için, vatandaşın başvurabileceği başka kurumların telefon numaralarını vermekle yetiniriz veya nereye gidebileceklerini söylemeye çalışarak, gene de her telefon edenin yardımına koşarız. Bize, bunun için, 'Marko Paşa diyorlar."

Kitap deposundan modern kitaplığa

İdarî İşler Müdürlüğü, aslında, kirtasiyecilikle savaş amacıyla kurulmuştur. Halkın, yalnızca kamu kuruluşları ile ilgili soruları cevaplandırılacak; bu arada, hangi konuda, ne zaman, nereye başvurulacağı bildirilecek ve şikâyetler değerlendirilip ilgililere iletecektir. Bu, zaman, emek ve para tasarrufu demektir. Telefon, geniş halk tabakalarına indiği zaman, hizmet, şüphesiz ki çok daha büyük bir anlam taşıyacaktır.

İdarî Danışma Merkezî, Türkiye'de sadece Ankara'da mevcuttur. Şehirlerarası telefonla da bağlıdır. Bu şekilde, yurt çapında hizmet görmeğe çalışmaktadır.

Kitap bekçiliğine paydos!

Ülkemizde [illegible] İdaresi Enstitüsü bünyesinde kurulan bu danışma sistemi, modern kütüphaneciliğin gündengüne gelişen bir bölümüdür. Dünyanın birçok yerinde, herhangi bir konuda bilgi almak, merakını tatmin etmek veya yaptığı araştırmayla ilgili bir hususu öğrenmek isteyen her vatandaşın yardımına koşmaktadır. Örneğin, birden [illegible] sinin geçmişini araştırmaya vakti olmayan bir gazetecinin, gazetesine birkaç dakikada [illegible] haber hazırlayabilmesi için bu, çok önemli bir hizmettir. [illegible] öğrenci, dertli vatandaş büyük kütüphane-

lardaki danışma bürolarından bu şekilde faydalanmaktadırlar. Hizmet, ülkemiz kütüphanelerinde bugün, elemansızlık yüzünden, çok küçük uygulanabilmektedir. Çünkü. Türkiye'de kütüphanecilik çok eski olmakla beraber modern anlamda. ele alınışı gerçekten çok yenidir. İstanbul Edebiyat Fakültesi'ne bağlı Kütüphanecilik kürsüsü dahi henüz mezun vermemiştir. Ankara'da Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesine bağlı olarak açılan Kütüphanecilik bölümü ise ancak 1958'den bu yana mezun vermeye başlamıştır.

Geçenlerde bir vatandaş, Cumhurbaşkanlığı forsunu temsil eden sembolün, nereden geldiğini öğrenmek istemiş ve Ankara'daki kütüphanelerden birinden derhal şu cevabı almıştır:

"- Ortadaki güneş Türkiye Cumhuriyetini etrafındaki 16 yıldız ise daha önce kurulmuş bağımsız Türk devletlerini temsil eder:

Kütüphaneci, Türk Hun İmparatorluğundan başlayıp Türk Osmanlı İmparatorluğunda biten bağımsız Türk devletlerinin, bir bir isimlerini de saymıştır.

Ankara Üniversitesi Kütüphanecilik kürsüsü doçentlerinden Dr. Berrin Ü. Yurdadoğ, modern kütüphanecilik hakkında şu bilgiyi verdi:

"— Çocukta öğrenme merakı, doğduğu andan itibaren başlar ve eğitimle geliştirilir. Öğrenme, okul sıralarında bitmez. Hele bilimin dev adımlarla geliştiği, insanların toplum hayatına topyekûn katıldıkları bir zamanda okul bilgileriyle yetinmek artık mümkün değildir. Modern kütüphaneciliğin geliştirilmesi için, halkın, [illegible] öğrenecek kültür ortamlarının, eleman yetiştirilmesi ve kütüphaneciliğin kitap muhafazası şeklinde anlayan kanun ve talimatnamelerin değiştirilmesi şarttır. Kitap kaybolur veya zarar görürse kütüphaneci onu yerine koymakla yükümlüdür. Bu kütüphanelerde formaliteleri güçleştirmektedir."

Kütüphane fareleri

"Kütüphanelerdeki kitapları fareler değil, insanlar yemeli, bitirmelidir" diyen Dr. Yurdadoğ'un anlattığına göre, New York'taki büyük halk kütüphanesine devam eden bir çöpçü, kitap okumaya öyle bir merak sarmıştır ki, Lâtince öğrenmiş ve sevdiği bazı şiirleri Lâtinceden okumaya koyulmuştur.

Başlıca iki tip kütüphane vardır: Halk kütüphaneleri ve [illegible] kütüphaneleri. Türkiye'de değişik kurumlara ait araştırma kütüphaneleri bir hayli zengindir ve tıb adamlarına, değişik dallardaki bilim adamlarına, bu alanda çalışan öğrencilere geniş imkânlar sağlamak-

tadır. Daha çok, bir "hizmet kuruluşu" olan halk kütüphaneleri ise henüz yeteri kadar gelişmiş değildir. Buralarda özellikle eleman azlığı dikkati çekmektedir. Oysa kütüphanelerin, nöbetleşe çalışan elemanlarla, gecenin geç saatlerine Kadar açık kalması gerekir. Normal mesai saatlerine yakın saatlerde çalışan kütüphanelerden halk, yeteri kadar yararlanamamaktadır.

Kitaplar daima, konulara göre, halkın eli altında bulunacak şekil, de tasnif edilmeli; bir kitabı arayan vatandaş, aynı konu ile ilgili bir başka kitabı kendiliğinden bulabilmelidir. Ülkemizde, "her köye bir kitaplık" yönünde gelişen anlayış, aslında, yanlış bir anlayıştır. Bu, ancak, yoksul, kısır kitaplıkların doğmasına yol açar. "Her köye bir kitaplık" yerine, "zengin bölgesel kitaplıklar ve gezici kollar" metodunu benimsemek daha yararlıdır.

Ankara'daki Milli Kütüphane, özel bir kanunla açılmıştır. Ayrıca, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı her ilde kütüphaneler, birçok ilde de çocuk kitaplıkları ile ödünç verme merkezleri vardır. Gene Ankara'da Tarih Kurumu, çok güzel bir kütüphaneye sahip bulunmaktadır. Vatandaşlar, bu kütüphanelere,' sadece kitap alıp okumak için değil, danışmak için telefonla, mektupla, hattâ bizzat giderek de başvurabilirler. Cevap derhal verilir veya mühlet istenir.

Türkiye'de kütüphanecilik, çok eski bir tarihe dayanmaktadır. Bergama Kütüphanesi, dünyanın en ünlü, en eski İskenderiye Kütüphanesi ile -aşağı yukarı- yaşıttır. Papirüs yalnızca Nil kenarında yetiştiğinden, İskenderiye Kütüphanesi, Bergama'nın rekabetini Önlemek için âdeta bir iktisadî abluka kurmuş ve papirüs ihracını yasaklamıştı. Bundan sonradır ki Bergama, deriyi kullanmaya başlamış, parşömen meydana çıkmıştır.

Şimdilik bu kadar..

Dr. Yurdadoğ, sözlerini şöyle bitirdi:

"— Bütün mesele, halkın ilgisini uyandırmak, onu okumaya, araştırmaya ve öğrenme zevkine yöneltmektir. Ürgüp'te şık ve tam örgütlü, modern anlamda bir kütüphanemiz yoktur ama, modern anlamda kütüphanecilik zihniyeti mevcuttur. Mustafa Güzelgöz arkadaşımız, kitapları Ürgüp köylerine eşek sırtında taşıyor. Köylüler, yollarda bekleyip kitap ödünç alıyorlar. Güzelgöz, 'kitaplar eskirse ne yaparım?' demiyor; eskiyen kitaplarla zenginleşen kafalara önem veriyor daha çok. Arkadaşlarımız, ayni işi Niğde'de at arabalarıyla; Kayseri, Konya ve İzmir'de kaptıkaçtıdan bozma taşıtlarla yapıyorlar. Modern kütüphanecilik, modern binadan çok, modern kafa, modern zihniyet ister."

YETMEZ!

BİR akşamüzeri, Mithat Paşa caddesinden geçiyordum. Baca gazlarının insanların nefesini, sağdan soldan fırlayan arabaların yolları tıkadığı bir saatti. Çok yalanımda, Allaha seslenen bir cılız ses duydum. Baktım, yeni bitmiş bir apartmanın henüz boş bir katının balkonunda, sisli - isli havanın ardında hayal gibi dikilmiş dört kara adam. Anlaşılan, dört kara adanı, balkona, ezan okumak için dikilmişlerdi.

Ben, ezan sesini severim. İşini yapmış, vicdanı rahat, içten insanların temiz, gür-bir sesle göklere yönelişleri bana birşeyler der. Ama sisli havanın ardındaki bu kapkara adamlar, neden seslenirler bilir misiniz? Örgütlenmek için! Atatürk'ün Cumhuriyetine karşı, onun zihniyetine karşı örgütlenmek için! Atatürk'ün aydınlattığı yolları karanlıklara boğmak, okulu Kuran kursuna çevirmek, öğretmenin yerine hocayı dikmek için! Milleti uyutup, uyuyanların sırtından geçinmek, yan gelip yatmak için!

Ama bunlara, hattâ Meclisin iftar saatinde tatil yapmasını teklif eden milletvekiline dahi, kızmak boşuna.

Nüfusunun yüzde 70'inden çoğu tanınla geçinen bir ülkede köy çocuklarının yüzde 99'u okuyabilme, herhangi bir alanda yetişme olanağından yoksun bırakılır, yüzde 1'inin de en büyük şansı imamhatip mektebine gitmekten ibaret olursa, bu işsiz, bu topraksız, bu ışıksız insanlar başka ne yapabilirler?

AP Balıkesir milletvekili Mevlüt Yılmaz'ın lâik Türkiye Cumhuriyetinin Büyük Millet Meclisine getirdiği teklif, kendi partisinin çoğunluğunu da içine alan bir çoğunluk tarafından reddedilmiştir. Habere sevinenler var.

Bence, bu da boşuna! Türkiye' - nin artık, şekilden ötede tedbirlere -ihtiyacı bulunduğu bir gerçektir. İlerici öğretmeni bakanlık emrine çek, Atatürk devrimlerini anlatanları sağırların hocalığına ata; devrimciyi ez, sustur; Kuran kurslarından sonra Milli Eğitini okullarına da el at; gerici yayınları besle, milli kitaplıkları bunlarla donat; reformları yapıp bozuk düzeni değiştirmek istiyenlerin karşısına çık, "İyidir bu düzen, komaya devam!" de; sonra da, bu zihniyetin Millet Meclisine getir diği Mevlût Yılmaz'a şeklen "Hayır!" de!

Hayır, bu yetmez!

Jale Candan

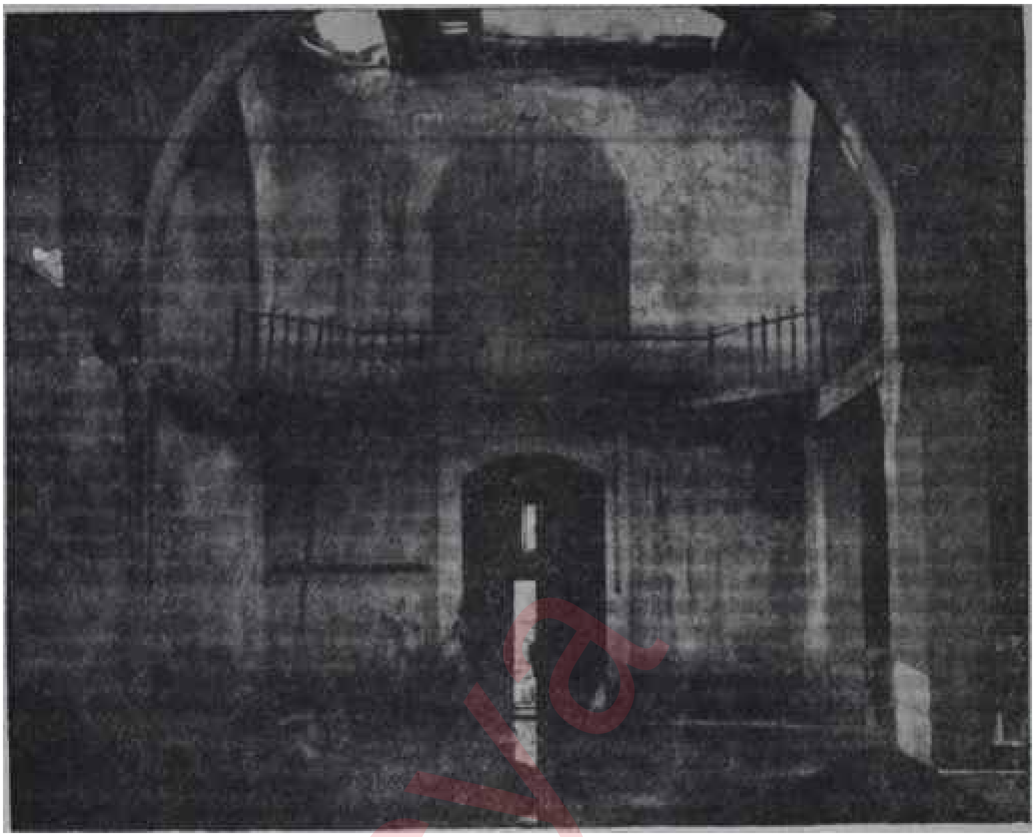
VIII

İsmet Paşa'nın isyan hakkında Meclise yerdiği izahat ile isyanın askeri başı Şeyh Sait'in Hükümet kuvvetleri tarafından esir edilmesi arasında fazla zaman geçmedi. Konuşmanın yapıldığı 7 nisan günü, olayın âkibeti zâten belli ölmüştü. Asiler çepçevre kuşatılmışlardı ve bütün kaçış yolları kapatılmıştı. Ya vuruşarak öleceklerdi, ya da teslim olacaklardı; İlkbaharın gelmiş bulunmasına rağmen bölgede sert bir kişin devam etmesi tabii Şeyh Sait'e uymuş olanlara ümit veriyordu ama, doğrusu istenilirse bunların tek ümidi de bundan ibaretti.

Nisanın ilk yarısı tamamlanırken âsiler hemen tamaile Genç dağlarının eteklerine sürülmüşlerdi ve orada son direnme tecrübesini yapıyorlardı.Çok şeyh; askeriyle birlikte teslim olmuş, yahut Hükümet kuvvetlerine iltica etmişti. Zaten hezimetlerin başlamasıyla, birlikte bunların kendi aralarında da kavgalar, çekişmeler patlak vermişti. En büyük hırgür konuları Türklüük ile Kürtlük ve Alevilik ile Sünnilik dâvalarıydı. Şimdi herkes herkesi suçluyor, teşebbüsün sebebi diye *gösterilenler* lânetleniyorlardı. Hükümet kuvvetleri sert davranmaktan çekinmiyorlae, Şeyh Sait'e uymuş ve melanet yapmış olanlara karşı merhametsiz davranıyorlardı. Bunlar. marifetlerinin hesabını ödüyorlardı: İsmet Paşa'nın Başbakanlığı kabul etmek için seferber hale getirilmesini şart koştuğu Kolordu yüksek bir muharebe gücü kazanmıştı. Hem maceracılar, hem de onların peşinden gitmiş, bazısı Müstakil Kürdistan Devletini kurma hayalinde, Sazısı Halifeyi geri getirme dini kurtarma sevdasında safdiller Ordunun kendilerini her zaman ve her şart altında ezebileceğim anlamışlar,. ama bunda geç kalmışlardı. Şeyhler ve ağalar kendi kuvvetleri üzerindeki tesirlerini bile kaybetmişlerdi.,

İki taraf arasındaki son önemli çatışma;sekiz saat süren bir muharebe halinde geçti: Sırtını Genç dağlarına Vermiş âsiler savunma için elverişli şartları sahiptiler ama Hükümet kuvvetleri artık meseleyi kesinlikle bitirmek kararındaydılar. Nitekim sekiz saatin sonunda zafer onlardan yana oldu. ŞeyHhSait 1818 artık yeni bir cephe kurmak imkanı da kalmamıştı. Tek çare, kaçabildiği yere kadar kaçmaktı. Askeri dağılmıştı. Yalnız kalmıştı.

Kendisiyle beraber ssavaşmış olan bir takım şeyhler, Şeyh Abdullah Kasım Bey, İsmail Bey, Reşit Efendi, Kargapazarlı Mehmet Ağa, Hacı Halit bun--arın oğluları, akrabaları, hizmetkârları Menaşkütte bulunuyorlardı. Şeyh Sait de yanına bir kaç hizmetkâr aldı ve oraya geçti. Orada; Şeyh Sait'in başkanlığında bir "Harp Meclisi" kuruldu. Meclisi yapılacak bir şeyin olup olmadığını inceledi. Hayır, bir şey yüktü. Hâttâ, isyan bölgesinde barınmak imkânı kalmamıştı. Her taraf asker doluydu. Bir delik bulup aradan sıyrılmak lâzımdı.

ASİLERİN YARGILANDIĞI PROTESTAN KİLİSESİNİN BUGÜNKÜ HALİ

Hak yerini bulunca....

O zman isyancıların gözü Muşlu Nuh Be'ye dikildi. Eğer onun yanına varabilirse başlarını sokacak bir yer bulabileceklerini düşünüyorlardı. Muşlu Nuh Bey'in yanına ise, Varto yönünde çekilerek gidebileceklerdi.. Orada durumu tekrar gözden geçirecekler, her hâlde hududu aşmak için yeni tedbirler alacaklardı.

Fakat en sonda onu da çözleri tutmadı. Bir gecelerini Girdas'ta geçirdiler. Ertesi akşam Çıpan köyünde yattılar. Korku içindeydiler. Sabahleyin bir tepenin üzerinde buluştular. Yeniden istişare ettiler. Şeyh Sait muhakemesi sırasında kararlarını şöyle anlatacaktır:

"Müzakere neticesinde Nuh Beyni yanına gitmekten vazgeçerek Varto'da Osman Nuri Paşaya teslim olmaya karar verdik. Vakta ki Abdurrahman Paşa Köprüsüne geldik, yalnız benim kalbimde bir fikir uyandı. Kendi kendime, binnefs kaçayım, teslim olmayayım dedim. Düşüncemi açtım. Kasım Bey ve kardeşi Reşit Bey razı olmadılar. Köprübaşından Osman Nuri Paşaya bir tezkere yazdılar. Teslim olacağımızı bildirdiler."

Şeyh Sait'in grupundan yazılan tezkere üzerine asker ve Çarburuh'lu milisler geldiler, isyanın başına da teslim âldılar. Evvelâ kendilerini Çarburuha götürdüler, oradan Varto merkezine teslim ettiler.Şeyh Sait'in bütün derdi; üzerindeki paradaydı. Bu para işi mahkemede Şeyh Sait'e çok dil döktürecek, ölürken bile paracıklarım da, paracıkalrım diyecektir. Nitekim, teslim olmalarına anlatırken isyanın lideri şöyle devam etmektedir:

"— Tüfeklimizi teslim âldılar. Eşya ve hayvanlarımızı da beraber, Çaburuh'a götürdüler. Eşyalarımız ve kemerimle hurçta mevcut ve miktarı 4 bin 500 liradan ibaret olan param da orada, askerin yanında kaldı. Param madenî paraydı."

Yani, altınmış.

"İsyan bitti!''

Şeyh Sait'in; öteki liderlerle birlikte teslim aldığı tarih 14 nisanı 15 nisana bağlayan gecedir. Ankara'da 15 nisan 1923'de, şu resmi tebliğ yayınlanıyordu:

"1 — Genç birliklerimiztarafından işgal edilmiştir. Bu suretle isyan bölgesinde bulunan idare merkezlerimiz tamamen alınmış ve her yerde hükümet kurulmuştur.

2 — Genç şimalinde sıkıştırılan Şeyh Sait ve diğer isyan şefleri şarka doğru kaçmak isterken Varto cenubunda Çarpuh köprüsü civarında birliklerimiz tarafından sarılarak yakalanmış ,ve Varto'ya getirilmiştir. Esir edilen asilerden mühimler şunlardır: Şeyh Sait, Şeyh Adullah, Şeyh Ali, Şeyh Galip Ceyran beylerden Kasım,İsmail ve Reşit ve aynı aşiret

1925 Kürt isyanı ve Şeyh Sait

ağalarından Mehmet ve Timur, Kargapazarlı Reşit ve daha yirmibeş kişidir. Şeyh Sait'in üzerinde isyan hareketine ait önemli kağıtlar ve belgeler ve heybesinde büyük sayıda altın para bulunmuştur.

3 — Silvan civarında evvelce bastırılmış olan âsileri idare etmiş bulunan Şeyh Şemsettin'in erkek kardeşi Şeyh Seyfullah da, kendiliğinden gelip teslim olmuştur.

4 — Bu suretle her tarafta başsız kalan asiler yer yer birliklerimize teslim olmaktadır.

5 — Cezalandırmanın askeri harekata ait safhaları bittiğinden bundan böyle resmi tebliğ neşredilmiyecektir."

İsyanın askerî tarafı bitmiş, bölge rahat bir nefes almıştı. Fakat harekât hemen sona erdirilmedi. Daha bir takam temizliklerin yapılması, bazı fesat yuvalarının dağıtılmasına ihtiyaç vardı. İsyanın başı kesilmişti, vücudun bazı parçaları duruyordu. Bunlar her zaman yeni maceralara katılabilecek tipte aşiretler, şeyhler, ağalardı. Ordu, hemen hemen bir aya yakın sürede bölgeyi bunlardan temizledi. Seferberlik bu yüzden 31 mayısa kadar sürdü ve silâh altına Şeyh Sait isyanı dolayısıyla almanlar ancak 1 haziranda terhis edildiler.

Ancak ondan sonradır ki Gazi Paşa millete hitaben bir beyanname yayınladı. Beyannamede, isyanı başarıyla bastıran askerler tebrik olunuyor, kendilerine teşekkür ediliyordu. Gazi Paşa beyannamesinin bir yerinde diyordu ki:

"— Cumhuriyeti korumak için düşman üzerine koşan kahraman ve cesur ordumuzun seferber askerlerini, muvazzaf birliklerini ve cesur ve tecrübeli subay ve komuta heyetini sevgi ve sevinçle tebrik ederim. Bu esnada ordumuzu isabet ve başarıyla yöneltip sevk ve idare etmiş olan Genelkurmayımıza ve onun sayın Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'a güven ve teşekkürlerimizi millet önünde tekrar söylemek ve ilân etmek isterim."

Emir Hazretleri mahkemede

Müstakil Kürdistana Emir olma hülyasındaki Seyit Abdülkadir, Şeyh Sait'in tesliminden önce İstanbul'da tevkif edildi. Tevkifi, Ankara'dan aldığı emir üzerine İstanbul Polis Müdürü Ekrem Baydar yaptırttı. Abdülkadir Anadolu yakasındaki yalısında tutuklandı ve Polis Müdürlüğüne getirildi

Bu olayda da kaderin garip bir tesadüfüne rastlandı. Polis Müdürlüğü o tarihte, şimdiki Vilâyet binasının karşısındaydı. Yani, Bâbıâlide'ydi. Abdülkadir içeri girdiğinde şaşkın şaşkın etrafına bakındı. Burası, Damat Ferit Hükümetinin Danıştay Başkanıyken kendi ikametine tahsis edilmiş olan konaktı!

Tevkif edilen sadece Abdülkadir değildi. Maiyeti ve başka şeyhler de onunla beraber yakalandılar. Ankara'nın emri, bunların Diyarbakır'a sevkiydi. Tabii bu da, Ekrem Baydar'ın başına yeni gaileler açtı. Tek vasıta trendi. Fakat yolculuk uzun, muhafaza güçtü. Tren başka topraklardan bile geçiyordu. Abdülkadir'in ve hempasının kaçırılmayacakları hususunda bir teminat yoktu ki..

Nihayet sıkı tedbirler alındı. Polisin en iyi elemanları kafilenin yanına muhafız olarak verildiler. Abdülkadir ve arkadaşları Diyarbakır'a götürüldüler. Hemen de İstiklâl Mahkemesinin karşısına çıkarıldılar.

Şeyh Sait o sıralarda teslim oluyordu.

İstiklâl Mahkemesi bir sinema salonunda kurulmuştu. Hâkimlerin oturduğu kürsü - masanın arkasına geniş bir Türk bayrağı gerilmişti. Başkan, Denizli Milletvekili Mazhar Müfit -Kansu- Bey idi. Savcılığı, Balıkesir milletvekili Süreyya -Örgeevren- Bey yapıyordu. Öteki iki üye Kırşehir milletvekili Lûtfi Müfit -Özdeş- Bey ve Urfa Milletvekili Ali Saip -Ursavaş- Beydi.

Sanıklardan Seyit Abdülkadir "seyit" kılığındaydı. Yani başında yeşil takke, beyaz sarık vardı. Cübbeliydi. Diğer sanıklar, Seyit Mehmet, Palulu Kör Sadi, Erbilli Nafiz, Sadi, kürtçe bir gazetenin yazarı Kemal Fevzi sivildiler.

Abdülkadir tabii her şeyi inkâr etti. Yetmişbeş yaşındaydı. Vanlıydı. Geçmişte kürtçülük davasıyla ilgilendiğini kabul ediyordu. Fakat sonradan yeni bir faaliyet göstermemişti.. Ancak duruşmalar ilerledikçe ve sorular çetinleştikçe Şeyh Sait'le teması meydana çıktı, "Mr. Templen" hikâyesi anlatıldı, yazıları, mektupları okundu.

Kendisine Cumhuriyet idaresi hakkında ne düşündüğü sorulduğunda Seyit Abdülkadir son derece ilgi çekici bir cevap verdi. Dedi ki:

"— Ben bir İslâm Cumhuriyeti taraftarıyım. Cumhurbaşkanlığı babadan oğula geçemez. Ancak, her Meclis değiştiğinde de Cumhurbaşkanı ; değişmez. Cumhurbaşkanlığı devamlıdır. Ya istifa, ya halledilme, ya Ölümle nihayet bulur. Müddetle bağlı olmaz. Şeriat bunu emreder. Ben de o kanaatteyim. Görüyorsunuz ki, ben de Cumhuriyet taraftarıyım."

Gariptir, olaydan tam 42 yıl sonra, Türkiye'de Hîzb-üt tahrir diye bir gizli dernek aynı Cumhuriyet görüşünü savunan ve bütün müslümanları böyle bir devlet kurmaya teşvik eden beyannameler dağıtabilecektir.

Seyit Abdülkadir, Türkler hakkında yazdığı şiirler okunduğunda pek hoşlanmadı. Bunların biri şuydu:

"Türkler, bütün Türkler utanmazlar! Aslanlar durmayınız. Hücum ediniz. Müşrikler mebus olmuşlar.."

Kürt bayrağı ve sonrası

Başkan, bu beyitlerin kendisine ait olup olmadığını sordu. Seyit Hazretleri "Evet" dedi. Başka bir şii rinde de "İzmirli gâvur Necati Adliye Bakanı oldu" deniliyordu. Üyelerden Lûtfi Müfit Bey, Kürt Teali Cemiyetinin hüviyet varakasındaki zemini yeşil, ortası güneşli bayrağın mânasını sordu. Abdülkadir:

"— Kürt bayrağı olacak" cevabını verdi.

1925 Kürt isyanı ve Şeyh Sait

Fakat Abdülkadir'i de, öteki sanıkları da en ziyade Palulu Kör Sadi kızdırdı. Kör Sadi her şeyin bittiğini anlıyordu. Seyit Abdülkadir ile polis müfettişi Nizamettin Bey arasındaki temasları o tertiplemişti. Mahkemede bülbül gibi konuştu; her şeyi ilk anlattı, Seyit Abdülkadir inkâr ettikçe o;

"— Şunu şöyle yapmadık mı; bunu böyle yapmadık mı?" diye gerçekleri söylüyor ve muhtarkbel Emin'i çileden çıkarıyordu.

O kadar ki, en sonda sanıklar mahkeme salonunda birbirlerine girdiler. Seyit Abdülkadir birden coştu, Kör Sadi'ye hitaben şöyle haykırdı:

"— Yalan söylüyor. Bu melundur. Bu matruttur. Harisdir. Bütün hikâyeleri bir gecede uydurdu."

Buna mukabil, duruşmalar sırasında şahit geçtiği için celbedilen Cemil Paşazade Ekrem Bey hem Seyit Abdülkadir'in, hem de Kör Sadi'nin yalan söylediklerini bağırıyor; diyordu ki:

"— Bu heriller bir melânet dolabı çevirmişler, beni lekeliyorlar.."

Kürtçe gazetenin yazarı Kemal Fevzi'nin söyledikleri de dikkatleri üzerine topladı. Kemal Fevzi kendi yazdıklarının bazı İstanbul gazetelerinin yazdıklarından fazla bir şey olmadığını bildiriyor ve diyordu ki:

"— Bu hususta İstanbul matbuatının en büyük mesuliyet hissesine sahip olduğunu şüphe edilmemelidir. Medeni memleketlerde, basın hürriyetinin zirvesine erişmiş bile ülkelerde bile basın, Hükümetine karşı bu derece dolu dizgin yürümemiştir. İstanbul basını harice karşı memleketimizde fikir hürriyetinin en yüksek ve cahil misalini göstermek için Hükümeti oluşça tenkide yeltenirken içerde cahil ve kör bir kitlenin hain maksatlarını ilet etmek üzere fırsat beklenlere fırsat verdiğinin, Hükümet kudret ve kuvvetini sarsılmış olarak gösterdiğinin farkında bile değildi."

Karar gecikmedi. Seyit Abdülkadir, Seyit Mehmet, Kemal Fevzi, Palulu Kör Sadi idama mahkûm olanlar arasındaydı. Bunlar hakkındaki hüküm, 27 mayıs günü infaz olundu. O sabah hepsi, Diyarbakır'daki Ulucami önünde asıldılar. İlk asılan Kemal Fevzi oldu. Suçsuzluğunu söylüyor; "hakkınızı helâl edin" diyordu. Onu, avukat Hacı Ahdi takip etti. O "Yaşasın Kürtlük mefkûresi! Yaşasın Kürdistan!" diye bağırdı. Sabah vakti idamları görmek için aynı meydanda toplanmış olan Diyarbakırlılar bir ağızdan cevap verdiler:

"— Yaşasın Cumhuriyet!"

Sonra, Seyit Abdülkadir'in boynuna ip geçirildi. Seyit şöyle dedi:

"— Siz beni asmakla Kürtleri gayrete getiriyorsunuz.."

Seyit Abdülkadir'den sonra oğlu Seyit Mehmet ipe çekildi. Mehmet korku ve dehşet içindeydi. Peygamber sülâlesine mensup olanların asılamayacağını, kendisinin de o sülâleden olduğunu haykırıyordu. Tabii, bunu kimse dinlemedi.

Hepsinden merti, gene Kör Sadi çıktı. İp boynuna geçirilirken küçük bir nutuk attı. Dedi ki:

"— Son sözüm memleketin selâmeti, namına muhtereö hakimler *heyetinin* hakkımızda verdiği kararı minnet ve şükranla karşılamak ve, kabul etmektir. Hepimiz idam cezasına müstahakız. Çünkü vatana hıyanet ettik. Allah, Türk millet ve memleketinin saadetini müemmen ve ebedî kılsın. Başkaca sözüm yoktur"

İşin; kürtçülük tarafı bitmişti.

Şeyh denilen mahlûklar

Şeyh Sait ,ye suç, ortakları d a . , m a h k e m e edilmek üzere Diyarbakır'a getirildiler. Tarih, 5 mayıstı. Saat;,akşam beşe geliyordu.Halk, âsileri görmek üzere sokaklara dökülmüştü. Gerek Şeyh Sait'e, gerekse diğer şeyh ve beylere ger kli bütün dikkat ve nezaket Hükümet tarafından gösterildi..

Kafilenin başında, bir askerî müfreze vardı. Onu Şeyh Sait, Şeyh Abdullah, Şey Şerif Binbaşı Kasım ve ötekiler takip ediyordu. Hepsi atlara, bindirilmişti. Yanlarında muhafızları vardı. Kafileyi bir piyade, ye bir süvari ,müfrezesi takip ediyordu, Erlerin, tüfeklerinin namlusunda; yakalarında yolda köylüler tarafından takılmış çiçekler göze çarpıyordu."Ankara'nın taşına bak" marşını söylüyorlardı. Halk kendilerini hararetle alkışlıyordu.

Hükümet Konağının önünde, III. Ordu Müfettişi Kâzım Paşa -Orbay- ile diğer komutanlar, Vali ve İstiklâl, Mahkemesi mensupları alayı bekliyorlardı. Asker, heyetin önünde bir geçitresmi yaptı. Asiler atlarından indirildiler, yaya olarak Hükümet Konağının önüne geldiler. Mürsel Paşa Şeyh Sait'ten sordu:

" — Yolculuğunuz nasıl geçti? Fazla rahatsız olmadınız ya.. Hoş geldiniz."

Şeyh Sait, macerası sırasında daha bir incelmiş; güneşten, yanmış sıhhatli, dinç hal almıştı.

" — *Sefer* zahmettir!" dedi.

Hastaydı, hastalığı İyileşmişti. Fakat henüz doğru,dürüst yemek, yiyemiyordu. Mtirsel Paşa kendisine bakmaları, için doktorlara emir vereceğini bildirdi.

Şeyh Sait'i daha sonra diğer âsi liderler Diyarbakır'da takip,ettiler. Bunlar başka yerlerde ele geçmişlerdi. Onlar da önce şehrin idarecileriyle; büyük Ieriyle görüştüler. Hepsine karşı muamele; son derece nazikti. Onlar da, durmaksızın Cumhuriyete dua ediyorlardı. Sanki aynı Cumhuriyete. karşı baş kaldırmış,olanla- kendileri değildi. Bunlardan Şeyh Şemseddin Paşalara şöyle dedi:

"— Hamdolsun Hükümetimiz sayesinde rahat geldim. Bir eksiğim yoktur, Cenabı Hak Cumhuriyeti başımızdan eksik etmesin!"*

Pişkinliğin bu kadarına dayanamayan Naci Paşa -Eldeniz- sordu:

"— Maksadımız sitem etmek değil ama bu hareketiniz nasıl oldu?."

Şeyh Şemseddin de.sonradan bütün diğer âsilerin yapacakları gibi kısmi bir inkar yoluna saptı.

Şeyh Şemseddin ile konuşma oldukça uzun sürdü ve ilgi çekici laflara izahata vesile verdi. Orada bulunan Mahkeme heyetinden Ali Saip Bey sordu.

** Yayının orjinalinden kaynaklı hata nedeniyle "Fakat Abdülkadir..."ile başlayan bölümü indekslenememiştir.

1925 Kürt İsyanı ve Şeyh Sait

"— Şeyhlik ve müritlik nedir? Kadın müridiniz de var mıdır? Onlara ne suretle zikredersiniz? Allah ile kul arasında vasıta olmaya din müsaade eder mi? Cumhuriyet, islâm esaslarına uygun değil midir? Yüzünüze neden nikap koyuyorsunuz?"

Şeyh Şemseddin anlattı:

"— Ben Nakş-ı Bend-i Aliyim. Mürit, Şeyhinin yanında Allaha tövbe ve istiğfar eder. İkiyüz kadın, altıyüz erkek müridim var. Kadın müritlere dört karımın en büyüğü zikrettirir. Allah ile kul arasında vasıta olmak doğru değildir. Fakat âdet olmuştur. Yüzüme peçe örtmekliğimin sebebi sıcaktan korunmak arzusudur. Cumhuriyetin İslâm esaslarına muvafık olup olmadığı hususunda Peygamberimizin hadisi vardır.".

Ali Saip Bey tekrar sordu:

"— Peygamberimiz vefatında, aşiretlerin toplanıp mensuplarından birinin reis yapılmasını istemedi mi? Hilâfetten bahsetti mi?" *

Şeyh Efendinin söylemeyeceği yoktu. Cevaben şöyle dedi:

"— Bu sözleriniz çok doğrudur. Halifeye lüzum yoktur. Evet, Peygamberimiz ölürken Cumhuriyeti emretmişlerdir. Bugünkü idare şeklimiz de Peygamberin emrine uygundur!"

Bu konuşma yapılırken kahveler içiliyor, fotoğraflar çekiliyor, filmler alınıyordu. Ali Saip Bey Şeyhe baktı:

"- Bakın, resim alınıyor. Günah değil mi?"

Şemseddin yan gözle makinelere baktı:

"— Hayır, günah değil."

Halbuki, duruşmalar sırasında Şeyh Şemseddin'in müritleriyle münasebetleri de, yüzdeki peçenin sırrı da daha iyi anlaşılacak ve zaman bu konuda isticvabını gene Ali Saip Bey yapacaktı. Duruşmada' Şeriseddin elli erkek ve kırk kadın müridi olduğunu söyledi. Verdiği otel'" rakam hatırlatıldı. "Şaşırmışım" dedi.

Açıklanan gerçekler, âyin 'zamanlarında müritlerin yere kapanıp süründüklerini, tilki ve köpek kıyafetine girerek Şeyhleri şerefine bağırdıklarını gösterdi. Şemseddin'in yüzüne örttüğü peçenin de sıcakla bir ilgisi yoktu. Ayin sonunda müritler kendilerinden geçtiklerinde Şevhin en yakınlarından biri haykırıyordu:

"— Ya şevh! Allahın yüzünü göster!"

O zaman Şeyh, peçesini kaldırmaktaydı ve güya müritler böylece Allahın yüzünü görüp büsbütün çileden çıkmaktaydılar. Ali Saip Bey sordu:

"—Yani, Allahın yüzü senin bu suratında mı tecelli eder?"

Bütün dinleyiciler Şemseddin'e karşı nefret ve hiddet içindeydiler. Bu adamlar "dini korumak için" Cumhuriyete baş kaldırmışlardı.

Maceranın sonu

Şeyh Sait, bütün ötekilerden daha vakur davrandı. Zaten hayatı da ,mesela Şemseddin'inki gibi pis değildi. Duruşmalar sırasında meydana çıktı ki Şemşeddin, babasının ölümünden sonra kendi analığıyla evlenmiştir ve bundan dolayı tevkif edilmiştir. O konudaki muhakemesi sırasında "Babam bilmen Şeyh Yusuf, annemi nikahladığı zaman ben anamın karnında beş aylık nevzattım. Yusuf benim babam değildir. Ben piçim. Onun için şimdi evlendiğim karım üz babamın karısı sayılmaz", diyerek yakasını kurtarmıştır.

Şeyh Sait'in tabii, inkâr edecek fazla bir şeyi yoktu. "Niçin ayaklandınız?" sorusuna şöyle cevap verdi:

"— Din hükümleri zayıflamıştı. Gereğini yapmak istiyordum."

Şeyh Sait, bir Kürdistan Krallığı kurmak istediği yolundaki iddiaları sonuna kadar reddetti. Dini kurtarmak için silâha sarılmıştı. Diyarbakır'ı zaptedecekti. Sonra, oturup Hükümete din meselesini resmen yazacaktı.

Başkan sordu:

"— Hükümet müracaatınızı kabul etmeseydi ne yapacaktınız?"'

Şeyh Sait herkesi güldüren şu cevabı verdi:

"— Hükümet kabul etmeseydi, evimize gider, otururduk. O zaman, günah boynumuzdan kalkardı. İzin isterdik. Hicret ederdik.."

Şeyh Sait'in savunması da aynı hava içinde oldu. Bölgesi halkı cahildi. İlim, fen ve yeniliklerden habersizdi. Din âkideleri, fıkıh ve hadisten başka şey bilmezdi. Medreselerin, meşihatın, din mahkemelerinin, içki yasağı kanununun kaldırılması, nikâhta boşanma hükümlerinin değiştirileceği şayialarının çıkması bölge halkının kalbinde teessür uyandırmıştı. Şeyh Sait, o hislere tercüman olabilmek için isyan etmişti. Hükümet taleplerini kabul etmezse, çekip gidecekti!

İstiklâl Mahkemesinin karan, Şeyh Sait ve yakın arkadaşları' için idam oldu. Sait, kendisine, kendi tabiriyle "Edirnede 101 sene verileceği" inanandaydı. O bakımdan idama götürülürken gene şakacıydı, ama şaşırdığı belli oluyordu: Ali Saip Beye:

"— Seni severim ama, mahşer günü hesaplaşacağız" dedi.

Mürsel Paşa sordu:

"— Din kalktı diyorsun. Namazını kılmıyor muydun? Camilerde ezan okunmuyor muydu?" '

Sait bir süre düşündü. Başını eğdi, son söz olarak:

"— Fena yaptık.. Bundan sonra iyi olur inşallah" dedi.

Bu sırada gömleği sırtına giydiriyorlar ve Diyarbakır'da ve Türkiye'de yeni bir gün başlıyordu.

S O N

Bu yazı serisi yeni yıl içinde AKİS YAYINLARI'nda çıkacak "Şeyh Sait ve İsyanı" kitabından özettenmiştir.

Gören GÖZ

GÜL-PERİ yazıyor

BİR DAMAT BEKLENİYOR — Bayan Neslişah, Boğaz'ın Anadolu kıyısında, mimar Sedat Eldem'in yaptığı yeni evi, kızı İkbal için hazırlıyor. İkbal, evlilik çağında bir gençkız. Teyzesi Bayan Hanzade ve annesi Neslişah kadar güzel değil ama, çok sevimli, sıcakkanlı. Çevresinde de çok beğeniliyor. İstanbul'un bazı delikanlıları, yeni eve damat olmak hayalini kuruyorlar. Ama, mavi kanlı genç kızlara koca olmak o kadar kolay değil. Onun için İkbal İstanbullu bir delikanlıdan ziyade, dünyada sayısı gittikçe azalan bekâr bir prensle evlenmeyi hayal ediyor. Bir ara, Sadrettin Han adı üzerinde duruldu ama, Ağa'Han'ın oğlu, İsviçreli, üstelik evli ve katolik bir kadına gönül verdiği için onu İstanbul'a çekmek oldukça güç.

Bir zamanlar..

Komşumuz Yunanistan'daki olaylar, Celâl Bayar'ın Çiftehavuzlar'daki pembe köşkünün konusunu da değiştirdi. Konuşmalar, iç politikadan dış politikaya yöneldi. Bayar, ziyaretçilerine, vaktiyle tanıdığı Ana Kraliçe Frederica'ya ait hatıralarım, Atina yolculuğunun izlenimlerini tekrarlıyor.

Bayar'ın, Kraliçe Frederica'dan büyük bir hayranlıkla bahsettiğini eski Demokratlar çok iyi bilirler. Şimdi gazetelerde Frederica'nın resimleri yayınlandıkça hatıralar yeniden canlanıyor..

Eski Atina elçilerimizden Settar İksel ve eşinin de Ana Kraliçeyle ilgili hatıraları pek çok. Ama onlar, Atina denilince, Kraliçeden başka şeyler hatırlıyorlar.

Çalışmaya başlıyanlar

Dışişleri Genel Sekreter yardımcılarından Sadi Eldem'in eşi Râna Eldem, çalışmaya başladı. Hacettepe Tıp Fakültesinde, Fransızca dersi veriyor. Eski Şam sefiremiz, Dışişleri ailesinin çok iyi Fransızca bilen kadınlarından biridir. Hattâ, Türkçeden daha iyi Fransızca bildiği, özel sohbetlerinde de Fransızca konuştuğu söyleniyor. Ama, bilmekle öğretmek ayrı şeylerdir.

Geçende kaybettiğimiz genç bilim adamı Cavit Erginsov'un eşi Ülker Erginsoy da Orta Doğu Teknik Üniversitesinde çalınmaya başlıyor. Önce, Türkiye'ye geldikleri için kapattıkları evi büsbütün kapatmak üzere Amerika'ya gidecek; sonra Ankara'da yeni bir hayata başlıyacak. Ülker Erginsoy, görev ve sorumluluklarını çok iyi bilen, metanetin ve cesaretin örneğini veren bir kadın.

Lâyık gördükten sonra

Suudi Arabistan Elçiliğinde verilen iftar ziyafetinde, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Cihat Alpan, emekli Amiral Sezai Orkunt'un kolunu tuttu, bir kadın gazeteciyi göstererek,

"— Hanımefendi, senden oramiral diye bahsediyor. Oysa.." diye takıldı.

Sezai Orkunt güldü:

"— Ne yapayım, beni o rütbeye lâyık görmüşler, dernek.." cevabını verdi.

Bu konuşma, iftarın misafirleri arasında değişik konuşmalara yol açtı. Kimisi, tuğamiralin oramiral olamadan emekliye ayrılmasına hayıflandı; kimisi genç yaşta emekliye ayrılan değerli amiralin belli bir çizgisi olduğunu, bu çizgiyi politikada daha çok kalınlaştıracağını söyledi Cihat, Alpan'ın ilgisini, Orkunt'un konsenjandan senatör olacakına bağlıyanlar bile vardı.

Çankaya soğuktur

Ulaştırma Bakanlığı Müsteşarı Ferruh İlter, uzun zamandır yalnızdı. Geçenlerde, kızı Tülin geldi, babasıyla birkaç gün kaldı. Müsteşarın da yüzü güldü. Behlül İlter, hâlâ İstanbul'da. Çankaya'daki ev çok soğuk olduğu için, Ankara'ya dönmeye cesaret edemiyor. Ferruh İlter de bu güzel evi kiraya verip, yeni bir kata taşınmak istiyor.

Başka çare var mı?

İstanbul sosyetesinde bazı işler çok karıştı. Çözmek için çatışanlar da hayal kırıklığına uğruyor, Johnson'un özel temsilcisi Vance'a başvurmaktan sözediyorlar! Amerikalı meşhur avukatı günün birinde İstanbul sosyetesinin göbeğinde görmek, kimseyi şaşırtmamalı, öyle akıllı, işinibilir arabuluculara ban grupların çok ihtiyacı var. Sosyetenin çözüm bekleyen meseleleri gittikçe çoğalıyor. Zekâsına, gücüne güvenenler bile bu konuda çaresiz kalıyor.

Kibarca münasebetler

Başbakan Süleyman Demirci ve eşi, yılbaşı ve

ANKARA SOSYETESI ALPAY'DA EĞLENIYOR
Dillere destan

bayram tatilini İzmir'de, Efes Otelinde geçirmeye karar vermişler. Bu kararı duyanlar, "herhalde Osman Kibar çok sevinecek diyorlar.
Ona ne şüphe! İzmir Belediye Başkanı -nam-ı diğer "Asfalt Osman"-, "Kızım Nazmiye" diye başlıyan ne nutuklar çekecek, kimbilir! Bazı AP'liler, bu hitabı çok laubali buluyor, Osman Kibar'a çok kızıyor, Başbakanın eşiyle daha kibar konuşmasını işliyorlar. Nazmiye Demirel ise Osman Kibar'ın samimî hitaplarına çok resmî bir şekilde cevap veriyor, ama, netice değişmiyor.

İftar sofraları

Kim oruçlu, kim değil, Allah bilir. Ama AP'li ler, hergün başka bir iftar sofrasındalar. Önce Firuzende Çağlayangil bir iftar daveti yaptı sonra Senato Başkanı İbrahim Şevki Atasagun ve eşi, arkadan Meclis Başkanının

zun kısası bazı Bakan ve komutan eşleri, her akşam başka bir' sofrada oruçlarını bozuyorlar. Bu arada, Meclis Başkanı Ferruh Bözbeyli'nin iftarı da türlü yorumlara uğradı. 'İftara bütün milletvekili ye senatörler davetliydi. Oysa içlerinde oruç tutmayan - lar da vardı. Bu yüzden, daveti politikaya aykırı bulanlar oldu.

Aslında Bozbeyli, bu iftar davetini yıllardır yapar. Ama, bu yıl kadroyu çok geniş tuttuğu için yankısı da geniş oldu.

Başkentte balayı

İstanbul'un yeni evlileri, balaylarını Başkentte geçiriyorlar. Geçenlerde gelen Reha Poroy ve eşi, Başkentin güzel klübü Alpay'ı anlata anlata bitiremiyorlar. Bu hafta da Mevhibe ve Tuğrul Demir, Ankara'daydılar. Cumartesi akşamı, Bulvar Klübün yöneticisi Erkan Özerman, yeni evlileri nasıl ağırlıyacağını bilemedi.

Balayı kervanına, yakında Yalçın Granit ile güzel eşi Melike" Granit de katılacak. Millî basketimizin iki yıldızı, uzun zamandır, birbirleriyle köşe kapmaca oynuyorlar.

Telgraf, "yes" diyor!

Genç aktris Esin Afşar, şarkıcılığa karar verdi. Ama kocasının bu kararı nasıl karşılayacağını bilmiyordu. Kerim Afşara mektup yazıp sordu ve heyecanla postacının yolunu beklemeye başladı.

Geçen gün gelen bir telgraf, Esin Afşar a Ba--arılar diliyordu.

Başkent, böylece, yeni bir şarkıcı daha kapanıyor. Gülsün Kamu'dan sonra Esin Afşarda iki karpuzu bir koltuğa sığdırıp sahne ve şarkıcılığı birlikte yürütmeye çalışa-

Sosyete Bilmecesi

Sosyete Bilmecesinin geçen sayıda sorulmuş olan üç sorusundaki kişilerin adları aşağıdadır:

1. — Fikret Hakan

3 — Asuman Kılıç

Gül - Peri'nin sosyete edebiyatını yakından izleyenlere bu hafta sorduğu üç soru karşı sayfadadır.

YASEMİN TANBAY, UĞURCAN ÖZBERKİ VE HALDUN TANER
İki resimsever, bir yazar

cak ve "Made in Erkan Özerman" markalı bir şarkıcı olacak,

Özerman, zaten, kimi görse şarkıcı yapmağa karar veriyor. Geçenlerde de Dışişlerinden Cemil Vafi'nin kızı Canan Vafi'yi gördü, hemen hayalinde, Amerikalıların ünlü folklor şarkıcısı Joan Baes canlandı ve Cânan'ın eline bir **gitar verip piste** çıkarmayı **tasarladı. Gençkız da bu fikre** çok **yaklaştı ama, annesi RE**şıha **Vafi ile büyükannesi Necla Öke'nin ne düşündüğü henüz belli değil.**

1 — İstanbul sosyetesinin, güzellik ve şıklığıyla önde gelen, de *nizde ve karada ustaca kayan sporcu kadını kimdir?*

2 — Yıllar boyunca Türkiye'de ve uluslararası sosyetede güzelliği ve flörtleriyle meşhur olan, "her dem taze" kadın kimdir?

3 — İstanbul sosyetesinin orta kuşağında, yakışıklılığı ve neşesiyle hâlâ hatırlanan ve boşluğu birtürlü doldurulamayan erkek kimdir?

Çalışmak yarıyor

İstanbul'un güzel ve şık kadınları arasında adı çok geçen Muzaffer Erenus, kocasından ayrıldıktan sonra yeni tip bir kadın oldu. Herşeye yeniden başlamanın sevinci içinde, ayakta durmağa çalışıyor. Geçen haftayı Ankara'da geçiren bu kadını başkenttiler de ÇOK beğendiler ve çalışmanın güzel kadınları daha çok özelleştirdiğini konuştular. AST çevreleri ve diplomatlar grupu hâlâ kendisinden bahsediyor.

Japonların vedaı

Japon Büyük Elçisi Aldıra Miyazaki ve eşi, Ankara'dan ayrıldılar. Sarı ırkın zarif temsilcileri, Başkent sosyetesinde çok sevilirlerdi. İstasyonda büyük bir kalabalık tarafından uğurlandılar.

Büyük Elçi ve eşi şerefine verilen veda partileri de çok güzel geçti. Büyük Elçi, sarılık geçirdiği için, veda kokteylinde ayrı bir odada oturuyordu. Ama veda yemeğinde misafirlerini ayakta karşıladı.

Eşi Fumi Miyazaki ise, Başkentte güzel partiler vermekle tanınan, zarif bir kadındır. Veda yemeğini çok güzel hazırlamıştı. Misafirlerini şampanyalarla ağırladı. Küçük masalarda nefis bir yemek yendi. Veda havasını dağıtmak için müzik de ihmal edilmemişti. Dışişleri Genel Sekreteri Zeki Kuneralp ile Japon çisinin karşılıklı konuşmaları, müthiş espriliydi. Zeki Kuneralp, herkesi, "dolar biriktirip, Japonya'ya gitmeğe" çağırıyordu.

Birçok büyük elçinin, Dışişlerinden Balcıoğlu'larla. Fenmen'lerin. Prof. Reşat Aktan ve Doçent Şerif Mardin ile eşlerinin, eski Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin'in de hazır bulunduğu vemek, kısa sürdü. Diplomatlar, sanlık geçiren Elçiyi daha fazla yormak istemediler.

Resimsever kardeşler

Başkentin resimsever kardeşleri, Yasemin Tanbay ile Uğurcan özberki olsa gerek. Hiç bir sergiyi kaçırmazlar, tabloları büyük bir dikkatle inceler, hoşlarına gideni de satınalıp evlerine asarlar. Bu sevgide, şüphesiz, Nuri İyem'in de büyük payı var. Çünkü, yakın aile dostu.

Geçenlerde, İstanbul-lu iki ressamın sergisi vardı. Biri, Türk - Alman Küttür Derneği salonunda Nuri İyem'in; ötekisi, AST'ın ' fuayesinde Rasin'in sergisi. Rasin'nin portreleri, AST'ın havasına çok yakışıyordu. Örneğin, köye giden tiyatrocu Asaf Çiğiltepe, bir köylü kadınıyla yanyana duruyordu. Ruhi Su'nun yanında, Doğu Anadolu'dan bir kadın gülüyordu. İyem'in sergisindeki Anadolu kadınlarını ise, Başkentin şık kadınları yan şaşkın, yan üzgün seyrediyorlardı.

MİTHAT PAŞA TİYATROSUN'DA "İSYANCILAR"

Fikir neyse zikir o oluyor

İSYANCILAR "İSYANCILAR"I OYNUYOR

*"İsyancılar". **Yazan:** Recep Bilginer. Sahneye koyan: Ziya Demirel. Tiyatro; **Mithat Paşa Tiyatrosu***

Yeni bir tiyatro, yeni bir topluluk ve yeniden oynanan bir oyun. Bu yazıda, üçünden birden sözetmek gerekecek. Bir bakıma üçü de, kelimenin tam anlamıyle "yeni" değil!

Mithat Paşa Tiyatrosunda biraraya gelen sanatçılar, tiyatroseverlerin," Devlet Tiyatrosu" sahnelerinde uzun yıllar seyrettiği, tanıdığı kişiler. Tiyatro yöneticileriyle çeşitli nedenlerle çatışmış ye ortalama 15 yıl ömür verdikleri bu yerden ayrılmış bir grup sanatçı. Kamuoyu onları, kısaca,''İsyancılar diye tanıdı. Yürüttükleri mücadele, topluca oynadıkları, tutulmuş bir oyunun ismiyle birleştirildi ye kendilerine "İsyancılar" dediler. Bu bakımdan, tiyatroseverler için "yeni" sayılmazlar.

Kurdukları Mithat Paşa Tiyatrosu, salon ve hava olarak, "Büyük Tiyatro"nu'n bir benzeri, yapı imkanları içinde küçük bir kopyası: üniformalı müstahdemlerinden salonun giriş kapılarına, kapı gayelerine, salonuna, koltukların biçim ve renginden, tavanından sarkan tek avizeye ve fuayesinin havasınn varıncaya kadar... İsyancılar, sanki, "Büyük Tiyatroyu" beraberlerinde taşımışlar. Yeni tiyatrolarını, anılarını yaşıyacakları, canlı tutacakları bir sürgün yeri haline getirmeye adeta özenmişler. Paşa, son yeniliklerden yararlanarak, Ankara'ya gerçekten deeğişik bir tiyatro salonu yerineleri mümkündü.

İsyancıların, İstanbul'dan sonra Ankara ya sıçrayan özel tiyatro enflâsyonuna Mithat Paşa'yı kurarak katılmaları gerçekten büyük cesaret. Üstelik, kurdukları tiyatro, bu enflâsyonu hızlandıracak nitelikte.Öyle ulak - tefek zararları göğüsleyip sürdürecek mütevazı bir teşebbüsün çok ötesinde bir görünüşü var. Ölçüleri bakamından, öteki özel tiyatro salonları ile değil. Devlet Tiyatrosu salonları ile rekabet edecek büyüklükte.

Yaşıyabilmeleri için, büyük bir boşluğu doldurmaları, tiyatroseverlerin öteki tiyatrolar tarafından tatmin edilememiş bir büyük ihtiyacını bulup "karşılamaları şart. Getirecekleri "yenilik , bu olacak. Yapmak istediklerini, ,Ekmel Hürol'un "Biz,Türk Oyunlarından vebadan kaçar gibi kaçanlardan, böylesine aşağılık duygusuna kapılmışların değiliz" sözünden çıkarmak mümkün.

İkinci oynanışın özellikleri

Ankara'lı tiyatroseyerler, ister istemez, ikinci defa seyredecekleri "İsyancılar"ı, birincisiyle karşılaştıracaklar ve genellikle, bütün, oyunda bir hafifleme, bir gevşeme olduğunu farkedecekler. Sahneye koyucusu aynı, baş oyuncuları ayni olan bir oyunun böylesine bir değişikliğe uğramasını açıklamak güç. Bu, ya bir başrejisör etkisinin kalkışı, ya da oyunun çok temsilinden doğan bir yorum sapması olabilir.

"KRALLAR DA ÖLÜR"
Yorum yanlış olunca...

IONESCO ÖLDÜ YAŞASIN IONESCO!

Bunun yanısıra, oyundaki güldürü yanı bir hayli arttırılmış. Özellikle Muhtar -Ekmel Hürol- ve Bekçi -Ertan Savaşçı-'nın oyundan çok ayrılıp güldürüyü abarttıkları bir gerçek. Bu yüzden insan, zaman zaman, bir sahnede iki oyun seyrediyormuş duygusuna kapılıyor. Fadime Nine -Beyhan Hürol-'nin bir hayli gençleştiği bu ikinci versiyon "İsyancılar"da Bekir Şimşek -Ziya Demirel, hem yaşını, hem gerçekten mükemmel kompozisyonunu korumuş. Yalın Tolga, "İsyancılar"a yeni bir Garip Ali kazandırmış.

OYUNLAR

"Krallar da ölür". Yazan: Eugene Ionesco. Çeviren: S. Sami Uysal Bülent Günkut Sahneye koyan: Hüseyin Kemal Gürmen. Tiyatro: *İstanbul Şehir. Tiyatrosu*

Eugepe Ionesco, Batı toplumunun "dar çevre" yazarıdır. En belirgin özeliği yalnız kendini düşünmek olan bu dar çevrede gerçek sorunlar yerine bireyin özentilerine ve zaman içinde. sınırsız olmayan dertlerine eğildiği oranda güç kazanacağını bilmektedir. Ama işlek zekâsıyla ele aldığı toplum kesiminin gülünç, saçma, akla aykırı yanlarını da görmekte, bu yüzden de keskin bîr eleştirici, sert bir taşlamacı olmaktadır.

"Krallar da ölür" de bir taşlama oyunudur. İnsanın bencilliğini, kendini butun dünyadan üstün tutmasını ve bu yüzden de ölümü birtürlü kabul etmek istememesini anlatmaktadır. Ama Ionesco'nun öbür oyunlarında bulunan neşe, hafiflik, olaylara dışardan bakmanın verdiği yabancılaşma, bu oyunda yoktur. Ionesco, ölmek üzere olan bir insanıp kıvranışını gösterip düşüncelerini, duygularını yansıtmakta, ama hiç bir zaman onunla alay etmemektedir. Oysa Ionesco'nun en önemli özelliklerinden biri de, her şeyi alaya alabilmesi, her olaya tersinden bakabilmesidir. Şaçma, aykırı gibi görünen diyaloglarını aslında sapasağlam bir mantıkla kurup, yoğun bir anlatım gerçekleştirmeyi bir replikle eksiksiz bir eleştirme yapmayı başarmasıdır. "Krallar da ölür"de seyirci karşısına, nerdeyse ciddi, normal bir dram. hattâ özenti bir trajedi yazarı olarak çıkıyor.

Reji ve oyun

Ionesco'nun oyunlarında reji ve oynanış sonucu inanılmaz ölçüde etkiler. Ionesco, kalıplaşmış oynanışa hiç dayanamaz. bütünüyle çarpılıp yıkılıverir. Nitekim, İstanbul Şehir Tiyatrosu'ndaki gösteri de aynı kazaya uğramaktan kurtulamadar getirdiği üslubun ve anlayışın tam karşısında olan bir yazarı şahneye koymaya, üstelik de oynamaya kalkışmakla bütün cıkış yollarını *baştan tıkamış.Aynı şaşkınlığı bü*tün oyuncularda görmek mümkün- Söylediklerine birtürlü akıl erdirememenin rahatsızlığı içinde tekleyen, kekeleyen, yanlış yurgulayan- başta H. *Kemal* Gürmen tek kelimeyle, sahnede ne yapacağını bilemeyen insanların sıkıcı ezberleriyle birlikte oyun da bitiyor.

S. GÜNAY AKARSU

HAKEMLER KURULU TOPLU HALDE
Hakem çok, kalitelisi yok!

HAKEMLER FİYASKOSU BAŞLADI

İstanbul Hakem Birliği'nin en yetkili kişisi Dr. Mustafa Çakar, hakemlere yöneltilen sözlerin ilerde Türk Futbolu için büyük zararlara yol açacağını açıkladıktan birkaç gün sonra, Türkiye'nin birçok şehrinde hakem fiyaskosu başladı. Futbol sahasının arena olduğuna inanmış bir Hakkı Çaktırma; Ankara'da yumrukları, tekmeleri bu gözle seyretti. İstanbul'da bir Abdi Parlakay, bir Fehmi Pazarcı, takımların kaderleriyle oynadılar.

Göztepe ve Hacettepe'nin sorumlu kişileri, binlerce sporseverin önünde haklarının yenildiğini açıklarken, şüphesiz ki haklıydılar. Ama kendilerine bu hakkı teslim edecek bir kişi, bir kuruluş mevcut olmadığı için, boyunlarını bükmek zorunda bulunduklarını da çok iyi biliyorlardı. Hakkı Çaktırma ve Abdi Parlakay, bugüne kadar kaç defa takımların kaderleriyle oynamışlar, kaç defa şikâyet edilmişlerdi ama, ayni durumdaki birçok hakemle birlikte yine de sahnedeydiler, yine de görevlerine devam ediyorlardı.

Arka arkaya ortaya çıkan bu olaylar, ister istemez, bütün spor toplumunun tepkisiyle karşılaştı. Klüplü - klüp süz herkes, bu hakemlerle maç yapılamıyacağı görüşündeydi. Gazeteler, bu görüşe uzun uzun yer veriyorlardı. Artık, hakem derdine son verilmesi şarttı. Olaylarda, bugüne kadar, daima klüpler' ve sporcular suçlu görülmüştü. Hakemlerin suçları da cezasız kalmamalıydı.

Boşa giden emekler

Oysa klüplerin, sporseverlerin ve basının çabası boşunaydı. Bugünün olanakları içerisinde hakem sorununu çözmek imkansızdı. Herşeyden önce, Türkiye liglerinde yer alan takımların artması sonucu, büyük bir hakem sıkıntısı ortaya çıkmıştı. Türkiye'de' uluslararası, ulusal, bölge ve aday olmak üzere, 1700'e yakın hakem vardı. Ancak, Merkez Hakem Kurulu, bu hakemler içerisinden, birinci, ikinci ye üçüncü Türkiye Ligi karşılaşmaları için 171 hakem seçmişti. Daha doğrusu, içlerinde Hakkı Çaktırma'nın Fehmi Pazarcı'nın ve Abdi Parlakay'ın bulunduğu 171 hakeme güvenilmiş,bu hakemlere Merkez Hakem Kurulu tarafından görev verilmişti. Oysa, sadece Merkez Hakem Kurulu'nun sadece hafta 120-130 hakeme ihtiyacı vardı. Bunun dışındakî bölgelirdeki önemdi karşılaşmalarda her bölge, bölgesinin "iyi hakemi"ne görev yeriyordu. Bu yüzden, eldeki hakem sayısı yetersizdi. Merkez Hakem Kurulu yetkilileri, çaresizlik içinde kaldıklarınık, ister istemez bazı hakemlere görev verme yoluna gittiklerini açıklamaktan kaçınmıyorlardı. Bu demekti ki, Futbol Federasyonu, İkinci Ligdeki takım sayısını çoğaltır ye Üçüncü Türkiye Ligini kurarken, her sorun gibi, hakem sorununu da ele almamıştı. 171 hakemle üç Türkiye ligini, Ankara, İstanbul ve İzmir mahalli profesyonel küme lig maçlarım yönetmek gerçekten büyük bir *meseleydi.* Hakem Kurulu yetkilileri, bu bakımdan, son anda kurulması geciken"Türkiye Müesseseler Liginin başlamamış olmasından dolayı da seviniyorlardı.

Merkez Hakem Kurulu yetkililer ri bu şekilde açıklamalar yaparlarken, Türkiye Hakem Birliğinin sorumluları da hakemleri savunmak zorunluğunu duydular. Bir süre önce bir milletvekilinin hakemlere "satılmış" demesi karşısında susmayı tercih edenler, toplumun i haklı tepkisine karşı harekete geçtiler. Herzaman olduğu gibi, hakemlerin güç şartları altında görev yaptıklarını, yıpratılmamaları gerektiğini ileri sürdüler. Ancak kendileri de pekâlâ biliyorlardı ki, Abdi Parlakay'ın, Hakkı Çaktırma'nın,Fehmi Pazarcı'nın yıpranacak halleri kalmamıştı.

GÜREŞ

Yeşeren **ağaca** **su**

Başarısızlıkların ardından gösterilen tepkiyi önlemek, daha doğrusu sorumluluktan kaçınmak amacıyla topşantılar düzenlemeyi açıkgözlülük sayanlar, Yeni Delhi'deki güreş bozgunundan sonra da kurtuluşu, toplantılarda bulmuşlardı. Fakat, son günlerde sesleri iyiden kesildi. Devlet Bakanının ve Beden Terbiyesi Genel Müdürünün büyük titizlik gösterdikleri güreşteki yenilikleler, böylece suya düşmüş oldu.

Aslında güreş toplumu, bu tonlantıların Türk Güreşine birşey kazandırmıyacağını bilmekteydi.

Oysa Beden Terbiyesi Genel Müdürü Ulvi Yenal, güreşteki başarısızlığa karşı tepki gösterildiği günlerde toplantılar düzenlenirken, bir hafta içinde her kararın verileceğini ve Türk Güreşinde gerekli reformun yapılacağını açıklamıştı. Aradan bir hafta değil, haftalar geçti, bîr adım boyu bile yol alınamadı.Bu ardada, toplantıları düzenleyenler, Güreşteki refomla ilgili açıklamalarda bulunanlar, sözlerini tutamıyacak durumda bulundukları için ne yapacaklarını şaşırdılar, Herşeyden önce, Güreşin bugünkü basit çalışmadan kurtulacağı, Güreş Federasyonunda sadece güreş için çalışacak ücretli görevlilerin bulunacağı açıklandı. Ama bu görevlilere verilecek kadrolar ele alınınca işler ters döndü.

Yapılan tek olumlu iş

Güreşteki toplantılarla elde edilen tek şey, Yaşar Doğu Spor Salonunun güreşçilere verilmesi oldu. Güreş toplantısına katılanların tepsi, çalışma imkansızlığından, salonsuzluktan yakınma ve özellikle Ankara'da güreşçiler için ayrı bir salon istemişti.Bu istek şüphesiz ki yerindeydi. Ankara Bölge Müdürü *Sami* Yavrucuk, toplantıdaki havayı sezdiği için,

"— Güreşçilere imkân şağlamak şarttır. Ancak, güreş için öbür spor dallarını baltalamak olur mu? Elimizde iki salon var. Yakında tamamlanacak olan büyük salon bize, yılda 5-6 kere lazım *olacak.* Yaşar Doğu Spor Salonunu güreşçilere ayırmamız imkânsızdır" dedi.

Oysa, mücâdeleye çok önceden başlamış, "Ortada, yeşermiş bir ağaç yani Güreş-dururken, kurumuş ağaçlara yani öbür spor dallarına önem veriliyor" diyerek söz oyunlarına girişen güreş toplumunun görevlileri, yıllardır aradıkları havayı buldukları inanandaydılar. Bu yünden, Yaşar Doğu Spor Salonunda ısrar edildi ve Devlet Bakanı Kâmil Ocak ile Beden Terbiyesi Genel Müdürü Ulvi Yenal kararlarına açılayınca, Ankara Bölge Müdürü Yavrucuk dönüş yapmak zorunda kaldı.

Artık, "yeşermekte olan ağaç"a yönelinmiş, "kuruyan ağaçlar" bir kenara atılmıştı.

Ankara Bölge Müdürü, ister istemez kabul ettiği bu kararı zorunluklarla uygulamaya çalışırken karşısına büyük engeller çıktı.

SANAT

ÖDÜLLER

"Yılın Ressamı"
ile
"Yılın Genç Ressamı"

ürkiye Çağdaş **Ressamlar Cemi-**
T **yeti,** yoğun bir **çalışma sonunda-ki sergilemeyle** "Yılın Ressamı" ve "Yılın **Genç** Ressamı"nı - **seçmiş bulunuyor.**

Hâmit Görele, "açtığı son **retros-**pektif sergisindeki 40 yılı **kapsayan** resimlerindeki anlatım gücü, yeni biçim aramaları yolundaki yeni **öl-çü,** yeni oran ve son resimlerindeki geometriye dayanan **aralıksız sevgi** ve tekniğinin yanısıra, resim dünyamızdaki yapıcı yazıları ve, **öğret-men** - ressam olarak, sözleriyle **bu** gerçek kavgayı sürdürdüğü" gerekçesiyle "Yılın Ressamı" ödülüne lâyık görülmüştür. Dinçer Erimez ise, "Renk ve biçimdeki nesnelliği arayan, anlatımcı bir kaynağa eğilerek ussallık ve duygusallık dengesini gerçekleştirmeğe çalışan, **resmin** kendine özgü olanakları içinde, bölgesel çizgi ve renk düğümlerinde ozansı bir çerçevelenme düzenini gösteren soyut ve somut ayrımı olmaksızın, düşsü ve çocuksu bir. nitelik ve katkıyı getiren bir sanatçı olarak", "Yılın Genç **Ressamı"** **seçil-miştir.**

İki sanatçının özellikleri

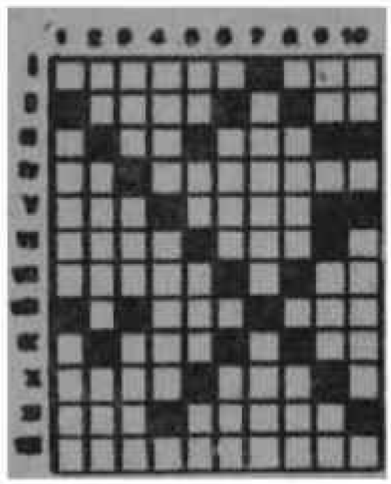
H amit -Görele, **Türk Resminde bu** yılki finalistlerden -İhsan Cemal **Karaburçak,** Cemal Tollu, Eşref **ti-ren, Nuri İyem- biri olarak, inandı-ğını işleyen bir sanatçıdır. "Bütün** dâva, sanata getirebileceğimiz **bir yeni** tadda" **diyen Görele, resmin** geometriye dayandığı inancındadır. "Mavi, gök ve deniz olduğu için değil, deniz ve gök mavi **olduğu için güzeldir" görüşünü, "doğada eşi ol-mayan ve insan zekâsının bulduğu** biçimler içinde" yeniden yoğurmağa çalışır.

Ressam **Dinçer Erimez ise, Oya Katoğlu ve Burhan Uygur ile birlik-te, yeni** çabaların **içindedir.**

Ancak, bu gibi ödüllemelerin mutlu azınlığın birer avuntusundan öte görünüşü olabilmesindeki çaba-ların daha uzun süreli çalışmaları gerektireceğinin hatırdan çıkarılma-ması, yapılan çabalarla eşdeğerde-dir.

GÜLTEKİN ELİBAL

BULMACA

Soldan satsa : I. Bir erkek ismi. Üçüncü parti — II. Bütün yolların ve Yunan Kralının gittiği şehir. Bir nota — IH. Bir nota. Cet — IV. Parça. Bir şarkıcının soyadı — V. Şafak. Kibar olmıyan — VI. Tersi kaatil. Saçsız — VII. Şeref. Bir nota — VIII. Amerika'nın büyük yayın organı. Üzüntülünün tuttuğu — IX. Sonuna bir harf eklenirse amortisman olur. Yayın a t t ı ğ ı — X. Olursa varlık, olmazsa açlık. Kör — XI. İyi, Kralsız kalan şehir — XII. Güya altı parmaklıymış.

Yukardan aşağıya : 1. Solcu yazarın adı. Futbol federasyonu başkanı — 2, Asker. Su yolu. Telefonda hitap — 3. Bir içki. Şöhret. Salih ülke — 4. Tek hücreli canlı. Askeri yönetim — 5. Su. Beyaz, iktidarın basının derdi fakülte. Beygir — G. Bir organ. Cet — 7. Bir bakanın soyadı. Duayı tasdik — 8. Yassıada avukatı. TİP'in gayri resmi organı. — 9. Şehir. Milletlerarası tarım örgütünün remzi. Eşeğin şarkısı — 10. Adım. iktidarın öğretmenlere yaptığı..

Geçen sayıdaki bulmacanın çözülmüş şekli:

Soldan sağa : T, Milyon, H — Em, Seul, Ba — Net, Bm, Yük — Emek, Pots — Kur, Ka, Çe — Er, Tara, Es — Maliye — Ve, Kafa, Alı — Es, 8e, Ama — Rtön, Edep — Gez, Ay, İli — İk, Örek, Es.

Yakardan aşağıya : Teneke, Vergi — Memur, Estek — M, Ter, M, Öz — İs, K, Tak, N, ö — Leb, Kalas, Ar — Yum, Arife. Ye — Ol, P, Aya, E, K — N, Yo, E, Adi — Bütçe, Amele — Hakses, Hapis.

akis

Sayı : **11** Cilt : I **Yıl** : 14 (25.XII.1967)
Haftalık Aktüalite Dergisi
Rüzgârlı **Sok.** 15 — Ankara
Telefon : 1189 92 **(Yazı İş.** Md.)
10 73 82 (İstihbarat)
10 6196 (İdare)
Posta Kutusu 582 — Ankara

SAHİBİ :
AKİS Neşriyat Ltd. Ortaklığı adına
METİN TOKER

Yazı İşlerinden sorumlu
Genel Tayın Müdürü :
KURTUL ALTUĞ

YAZI KURULU :
Günay Akarsu, Jale Candan, Güneri Civaoğlu, Uygun Dürer. Gültekin Elibal, Teoman Erel, Muzaffer A. Esfn, Naci Ertez, Yılmaz Gümüşbaş, Faruk Güvene, Tarık Dursun K.. Hüseyin Korkmazgil, İlhan K. Mimaroğlu, Salih Neftçi. Gül-Peri. T. **Kemâl.** Selma Tükel. **Turan** Erol. Şelâle **Okan**

RESSAM :
Cemil Ünlütürk

FOTOĞRAF :
Dinçer Olcay. Ozan Sağdıç. Alyat Burç. Asil Hürer, T.H.A.

KLİŞE :
Doğan Klişe Atelyesi

OFSET BASKILAR :
Doğuş Ltd. Ortaklığı

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir

ABONE ŞARTLARI:

8 aylık	(12 sayı)	15.00	T.L
6 aylık	(25 sayı)	80.00	T.L
1 yıllık	(52 sayı)	60.00	T.L.

Yabancı memleketler için posta ücreti eklenir — Geçmiş sayılar için iki misli fiyat uygulanır

İLAN ŞARTLARI:

4 renkli ofset iânlar :	**4.000**	**T.L.**
Siyah-beyaz ofset ilanlar :	**2.000**	**T.L**
İç tam sayfalar :	**1.600**	**T.L.**
İç çift sütunlar :	**1.000**	**T.L**
İç yarım sayfalar :	**760**	**T.L.**
İç tek sütunlar :	**500**	**T.L.**

DİZGİ VE TERTİP :
Rüzgârlı Matbaa — Ankara

BASILDIĞI YER :
Hürriyet Matbaan — Ankara

BASILDIĞI TARİH :
22 Aralık 1967

Müessese Müdürü :
TACETTİN TEZER

Vah vah...keşke UNIROYAL*alsaydı!

Sağlam ve rahat lâstikler üzerinde yol alırken her şoför arkadaş sık sık böyle lâstiği patlamış vasıtalara rasgelir. Evvelâ vah vah, der geçer... Sonra gözü, tekrar tekrar, vasıtasındaki aynadan bu manzaraya takılır... Vaktiyle patlayan lâstiklerden o da çekmiştir... Lâstik patlamasının ne dertli bir iş olduğunu bilir... İşlerinin erbabı olanlar bu duruma düşmemek için şimdi bir tek lâstik seçiyor: UNIROYAL! Evet... UNIROYAL! Terkibinde harika birleştirici CVC bulunan lâstik... Sadece naylon iplik kullanılarak imal edilen lâstik... Isınmaya en mukavim lâstik... Üstün fren emniyeti sağlayan lâstik... Defalarca sırt geçirilebilen lâstik... Siz de vasıtanızı UNIROYAL lâstikleri ile donatarak lâstikten yana rahat ediniz.

UNIROYAL

Yaman şoförün lâstiği

* UNIROYAL meşhur U. S. ROYAL lâstiklerinin yeni ismidir.

(MANAJANS 4051)